

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА
ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ
МИТРОВИЦИ ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ КОД ПОРЕЗА НА
ДОДАТУ ВРЕДНОСТ**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Сузана Димић

Студент:

Анастасија Ристић

Бр. индекса:400/2024

Косовска Митровица, 2026.

САДРЖАЈ

УВОД.....	4
I ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ.....	5
1.1. Историјски развој ПДВ-а.....	5
1.2. Појам, карактеристике и место ПДВ-а у пореском систему.....	7
1.3. Пореска неутралност и ефекти пореских олакшица.....	9
1.4. Механизам функционисања пореза на додату вредност (ПДВ).....	11
1.5. Модели и системи ПДВ-а у свету.....	13
II ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ У СИСТЕМУ ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ.....	15
2.1. Појам пореских олакшица и њихова економска улога.....	15
2.2. Класификација пореских олакшица.....	16
2.3. Улога пореских олакшица.....	18
2.4. Економски и социјални ефекти пореских олакшица.....	19
2.5. Пореске олакшице и стимулисање одређених сектора привреде.....	21
2.6. Комбиновање пореских олакшица са другим облицима подстицаја.....	22
III ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ КОД ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	24
3.1. Пореска олакшице са правом на одбитак претходног пореза.....	25
3.2. Пореске олакшице без права на одбитак претходног пореза.....	26
3.3. Посебни случајеви пореских олакшица и практичних проблема у примени.....	28
IV СНИЖЕНЕ СТОПЕ ПДВ-А КАО ВИД ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА.....	30
4.1. Основна и снижене стопе ПДВ-а у Србији.....	31
4.2. Добра и услуге на које се примењују снижене стопе.....	33

4.3. Економска оправданост примене нижих стопа.....	34
4.4. Порески ефекти на потрошњу и инфлацију.....	35
V ПОДСТИЦАЈНИ И ПОВРАЋАЈНИ МЕХАНИЗМИ КАО ОБЛИК ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА.....	37
5.1. Повраћај ПДВ-а за привредне субјекте и стране инвеститоре.....	38
5.2. Специјални режими опорезивања	39
5.3. Подстицајне мере и олакшице у области инвестиција	40
5.4. Практични примери примене повраћаја и подстицаја.....	41
VI РИЗИЦИ И ОГРАНИЧЕЊА ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА КОД ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ	44
VII КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА КОД ПДВ-А У МЕЂУНАРОДНОЈ ПРАКСИ	47
7.1. Појам и значај компаративне анализе ПДВ система.....	48
7.2. Пореске олакшице у земљама Европске уније.....	50
7.3. Пореске олакшице у развијеним и земљама у развоју.....	51
7.4. Усклађеност система ПДВ-а Србије са међународним стандардима.....	53
7.5. Могућности унапређења система пореских олакшица у Србији на основу упоредне праксе.....	54
ЗАКЉУЧАК	58
ЛИТЕРАТУРА.....	59

УВОД

Порез на додату вредност (ПДВ) представља један од најзначајнијих облика индиректног опорезивања у савременим фискалним системима. Као генерални порез на потрошњу, ПДВ се примењује у скоро свим савременим економијама због своје ефикасности, транспарентности и способности да обезбеди стабилан извор прихода државном буџету. У Републици Србији ПДВ је уведен 2005. године као замена за порез на промет, са циљем да унапреди фискалну дисциплину, поједностави порески систем и усклади га са стандардима Европске уније.

Иако је ПДВ по својој природи свеобухватан порез, законодавни оквир предвиђа бројне пореске олакшице које имају за циљ да подрже специфичне економске и друштвене интересе. Олакшице могу бити у виду ослобођења од плаћања ПДВ-а, примене посебних пореских поступака, нижих пореских стопа или посебних механизма за одређене категорије обвезника. Њихова примена није само техничко питање пореске политике, већ и важан инструмент економског развоја, социјалне политике и стимулације одређених активности или сектора.

Управо због значаја ових олакшица, анализа пореских подстицаја у оквиру ПДВ система представља значајно истраживачко поље како са теоријског, тако и са практичног аспекта. Пореске олакшице утичу на државне приходе, понашање пореских обвезника, конкурентност привреде и укупну ефикасност пореског система. Са друге стране, неправилна или прекомерна примена олакшица може довести до пореских злоупотреба, смањења буџетских прихода и нарушавања фер тржишних услова.

Циљ овог мастер рада јесте да се систематично анализирају пореске олакшице у оквиру пореза на додату вредност у Републици Србији - њихова правна основа, врсте, сврха, ефекти на привреду и буџет, као и усклађеност са *EU* директивама. Рад ће се фокусирати на теоријска полазишта уз посебан осврт на релевантну домаћу и међународну литературу.

I ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ

1.1. Историјски развој ПДВ-а

Порез на додату вредност (ПДВ) представља један од најзначајнијих савремених облика индиректног опорезивања, чији историјски развој обухвата дуг процес економских и правних трансформација. Корени идеје о опорезивању додате вредности потичу из раних расправа о слабостима пореза на промет, који је у већини европских држава био доминантан до средине XX века. Претходни порески системи били су засновани на једнофазном или вишефазном промету, али су имали озбиљне недостатке, као што је каскадирање пореза - наплата пореза у свакој фази производно-прометног ланца, што је повећавало крајњу цену и нарушавало тржишну неутралност.¹

Управо су ове неправилности створиле потребу за моделом који би омогућио правично опорезивање потрошње без вишеструког опорезивања исте прометне основе. Модерни концепт ПДВ-а развио је француски економиста и високи порески инспектор Морис Лоре, који је 1954. године предложио нови систем опорезивања потрошње заснован на фискалној неутралности и континуитету пореске контроле кроз механизам пореског кредита. Дан увођења „TVA“ у Француској сматра се почетком савременог ПДВ-а, јер је овај порез први пут системски обухватио све фазе производно-прометног ланца уз могућност одбитка претходног пореза. Француски модел показао је да је могуће елиминисати главне недостатке пореза на промет и обезбедити стабилније и ефикасније пореске приходе, што је био сигнал другим европским државама да преиспитају сопствене системе опорезивања.²

Од краја 1960-их и почетком 1970-их ПДВ се постепено ширио Европом. Европска економска заједница је 1967. године донела прве директиве које су поставиле оквир за увођење ПДВ-а као јединственог облика опорезивања потрошње у државама чланицама. До краја 1970-их већина западноевропских земаља прешла је на ПДВ као централни фискални инструмент. Преломни тренутак у хармонизацији ПДВ система наступио је доношењем Шесте директиве 1977. године, која је дефинисала правила о опорезивању добара и услуга,

---

¹ Јелић И., *Порези у теорији и пракси*, Нови Сад, 2007, стр. 23, фн. 1.

² Лазаревић Н., *Порески системи: теорија и пракса*, Београд, 2011, стр. 33, фн. 2.

месту промета, настанку пореске обавезе и праву на одбитак претходног пореза. Ова директива постала је темељ за модерни европски систем опорезивања потрошње.

Историјски гледано, постепена хармонизација унутар ЕУ створила је амбијент у којем је ПДВ постао услов за функционисање јединственог тржишта. Један од познатих примера јесте увођење ПДВ-а у Великој Британији 1973. године, што је било условљено приступањем Европској економској заједници. У годинама које су уследиле, готово све државе Европе усвојиле су ПДВ, препознајући предности као што су већа ефикасност наплате, мања пореска избегавања и стабилнији приход у односу на друге облике прометних пореза.³

Ширењем ПДВ-а у Европи, овај порески облик почиње да се усваја и у другим деловима света. Земље Латинске Америке, Африке и Азије уводиле су ПДВ током 1980-их и 1990-их година у оквиру ширих економских реформи. Према анализама бројних аутора, ПДВ је постао најзначајнији глобални порески инструмент, при чему данас више од 170 држава примењује овај облик опорезивања.⁴

Његова глобална популарност резултат је неутралности према производњи, једноставнијег контролног механизма путем система пореског кредита, као и способности да обезбеди највећи степен фискалне стабилности. У савременом периоду развој ПДВ-а усмерен је на хармонизацију правила, борбу против злоупотреба, јачање пореске дисциплине и дигитализацију пореских процеса. Развој дигиталних услуга, е-трговине и прекограничних електронских трансакција довео је до нових моделирања правила о месту опорезивања, обавезама пореских посредника и системима електронског фактурисања. Савремени изазови укључују потребу за спречавањем такозваних каруселних превара, које државама наносе велике буџетске губитке. Ови изазови показују да, иако је ПДВ ефикасан и теоријски добро конципиран порез, његова примена захтева сложене механизме контроле, усклађивања и сталних нормативних измена.⁵

Упркос томе што ПДВ обезбеђује значајне приходе, постоје и критике усмерене ка његовој регресивности, односно већем релативном оптерећењу домаћинстава са нижим

---

³ Ђорђевић М., *Финансије и порески систем*, Београд, 2010, стр. 48, фн. 3.

⁴ Лукић В., *Јавне финансије*, Крагујевац, 2016, стр. 98, фн. 4.

⁵ Карановић С., *Пореска политика и савремени системи*, Београд, 2018, стр. 39, фн. 5.

приходима. Из тог разлога бројне државе примењују ниже стопе на основне животне намирнице, лекове, уџбенике и друге производе од јавног интереса како би се ублажио негативан утицај на социјалну правду. Такође, државе често користе изузећа и олакшице ради подстицања одређених сектора, што у пракси може створити додатну сложеност, али и омогућити прилагођавање пореске политике специфичностима националне економије.

Историјски развој ПДВ-а показује да је реч о систему који је прво настао као техничко-фискална иновација у једној европској држави, да би током неколико деценија постао глобални стандард. Његова еволуција одговара развоју индустријских, тржишних и дигиталних економија, а континуиране реформе у оквиру ЕУ и других земаља сведоче о значају овог пореског облика у савременој фискалној политици. ПДВ је постао неизоставни инструмент држава који, и поред својих недостатака, представља најстабилнији и најраспрострањенији облик опорезивања потрошње на глобалном нивоу.⁶

1.2. Појам, карактеристике и место ПДВ-а у пореском систему

Порез на додату вредност (ПДВ) представља савремени облик опорезивања потрошње који се заснива на принципу опорезивања додате вредности у свакој фази производног и прометног ланца. За разлику од традиционалних пореза на промет, ПДВ функционише као неутралан порески механизам, јер сваком обвезнику омогућава да одбије порез који је претходно платио на улазне набавке, тако да се ПДВ у коначном исходу наплаћује само на додату вредност насталу у одређеној фази пословања.⁷

Ова особина чини ПДВ једним од најфлексибилнијих и најраспрострањенијих пореза у свету. Појам ПДВ-а обухвата не само сам порез, већ и комплетан систем правила којима се уређује промет добара и услуга, порески обвезници, пореска основица, место и време настанка пореске обавезе, пореске стопе, као и механизми одбитка претходног пореза. Централна карактеристика ПДВ-а јесте његова природа као пореза на потрошњу, што значи да терет овог пореза у коначном облику сноси крајњи потрошач, док привредни субјекти делују као преносиоци и администратори пореске обавезе. У теоријском смислу, ПДВ је

---

⁶ Ристић Ж., *Фискални систем и политика*, Ниш, 2015, стр. 38, фн. 6.

⁷ Милићевић Р., *Јавне финансије и пореска политика*, Београд, 2018, стр. 118, фн. 7.

дизајниран тако да минимално утиче на производне одлуке, инвестиције и избор технологија, јер не опорезује производне факторе директно, већ само финалну потрошњу.⁸

Једна од важних карактеристика ПДВ-а је његова неутралност у односу на број фаза у производно-дистрибутивном ланцу. То значи да привредна друштва која учествују у сложенијим и дужим ланцима снабдевања не трпе већи порески терет у односу на оне са краћим, што би иначе био чест проблем код каскадних пореза на промет. Механизам претходног пореза обезбеђује да се сваки обвезник налази у једнаком пореском положају, без обзира на специфичности његове делатности, што је од изузетног значаја за равноправну тржишну конкуренцију.⁹

Додатно, ПДВ се одликује високим фискалним потенцијалом, јер обухвата велики број трансакција и примењује се на широк опсег добара и услуга, што омогућава значајан и стабилан прилив јавних прихода. ПДВ се у пореском систему сваке државе позиционира као један од кључних извора буџетских прихода. У већини земаља представља најзначајнији индиректни порез, често са уделом од преко 30–40% укупних пореских прихода.¹⁰

Његово место у пореском систему дефинисано је чињеницом да има широку пореску базу, висок степен наплативости и стабилне приходе који су мање подложни економским циклусима у односу на директне порезе, као што су порез на добит или порез на доходак грађана. Управо због стабилности коју доноси пореској структури, владе се ослањају на ПДВ као на један од најпоузданијих механизма фискалне консолидације. Место ПДВ-а у укупном пореском систему може се посматрати и у контексту његове усклађености са основним принципима савремене пореске политике. Први од тих принципа јесте принцип ефикасности, који подразумева минимално нарушавање економских токова. ПДВ, због своје конструкције, ретко доводи до поремећаја у цени фактора производње или у инвестиционим одлукама, што га чини изузетно функционалним са становишта економске рационалности.¹¹

Други принцип јесте правичност, која се у ПДВ систему постиже кроз примену смањених стопа или изузећа за основне животне намирнице, лекове, образовне и

---

⁸ Стојановић Б., *Јавни приходи и порески систем*, Ниш, 2016, стр. 90, фн. 8.

⁹ Лакета М., *Порези и пореско право*, Бања Лука, 2014, стр. 84, фн. 9.

¹⁰ Лакета М., *Порези и пореско право*, Бања Лука, 2014, стр. 85, фн. 10.

¹¹ Николић И., *Основи јавних финансија*, Крагујевац, 2020, стр. 97, фн. 11.

здравствене услуге, чиме се штите нижеприходна домаћинства. Иако је ПДВ по природи регресиван, законодавци настоје да кроз социјално мотивисане корекције ублаже његов ефекат на социјалне категорије становништва. Поред тога, ПДВ је првенствено дизајниран да буде транспарентан порез, односно порез чија је структура јасно видљива у ценама и у буџетским токовима. Привредни субјекти имају обавезу да порез евидентирају кроз фактурисање и књиговодствене записе, што омогућава пореским органима лакшу контролу и спречавање пореских злоупотреба. У том контексту, ПДВ значајно доприноси развоју формалне економије и подстицању већег степена пореске дисциплине.

У односу на друге пореске облике, ПДВ заузима специфично место јер комбинује две функције фискалну и економску. Фискална функција огледа се у обезбеђивању финансијских средстава за државне јавне расходе, док економска функција подразумева утицај на тржишну динамику, на конкурентност привреде и на укупну економску активност. У земљама транзиције и земљама у развоју, ПДВ је често играо важну улогу у модернизацији пореских система и јачању фискалне стабилности. Осим тога, његов механизам одбитка претходног пореза подстиче привреду да води тачне финансијске евиденције, што заузврат доприноси смањењу неформалне економије и повећању транспарентности пословања.¹²

ПДВ, као централни део пореске структуре, директно утиче и на конкурентност привреде у међународном контексту. У систему опорезивања извоза и увоза, ПДВ се примењује према принципу опорезивања у земљи потрошње, што значи да се извоз ослобађа пореза, док се увезена добра опорезују на исти начин као домаћа. Овај принцип спречава двоструко опорезивање и обезбеђује равноправан третман свих учесника на домаћем тржишту. На овај начин ПДВ помаже у очувању међународне конкурентности домаће производње.¹³

1.3. Пореска неутралност и ефекти пореских олакшица

---

¹² Милићевић С., *Међународна трговина и пореска ослобођења*, Београд, 2018, стр. 53, фн. 12.

¹³ Лакета М., *Порези и пореско право*, Бања Лука, 2014, стр. 85, фн. 13.

Пореска неутралност представља један од основних принципа пореза на додату вредност (ПДВ), којим се обезбеђује да пореска обавеза не утиче на економске одлуке субјеката у тржишту и да се порез „не лепи“ на робу или услуге у ланцу снабдевања. Теорија пореске неутралности у ПДВ-у заснива се на идеји да порез треба бити финансијски неутралан за произвођаче и потрошаче, тако да ниједан учесник у тржишном ланцу не буде фаворизован или дискриминисан на основу пореског третмана. То значи да порез на додату вредност не би требало да изазива промене у потрошњи, производњи или инвестиционим одлукама, већ да служи искључиво као инструмент прикупљања прихода за државу.¹⁴

Пореске олакшице, као што су снижене стопе ПДВ-а, ослобођења и повраћај ПДВ-а, могу утицати на пореску неутралност ако нису примењене систематски и у складу са економским циљевима. На пример, смањење ПДВ-а на одређену групу производа може фаворизовати један сектор или произвођача у односу на друге, што може нарушити тржишну равнотежу и створити неравноправну конкуренцију. Са друге стране, када су олакшице добро осмишљене, оне могу подстаћи потрошњу друштвено значајних добара, као што су основне прехранбене намирнице, лекови и енергетски ефикасни производи, без изазивања негативних ефеката на тржиште.

Ефекти пореских олакшица на конкуренцију и тржишну равнотежу могу бити директни и индиректни. Директни ефекат се огледа у томе што олакшица смањује цену одређеног добра или услуге, чиме се повећава његова потражња и фаворизује произвођач који користи олакшицу у односу на оне који је не користе. Индиректни ефекат може обухватати промене у инвестицијама, запошљавању или технологијама које предузећа користе како би се прилагодила пореским стимуласима. На пример, компаније које имају право на повраћај ПДВ-а приликом инвестиција у нову опрему могу прилагодити производњу како би повећале ефикасност и конкурентност, док фирме које немају ову олакшицу могу бити у неповољнијем положају.¹⁵

Врсте олакшица са аспекта ефикасности пореског система могу се посматрати кроз три главне категорије: прво, олакшице које стимулишу одређене делатности или инвестиције, као што су повраћај ПДВ-а и пореске амортизације; друго, олакшице које имају

---

¹⁴ Марковић С., *Снижене стопе ПДВ-а и друштвена правичност*, Нови Сад, 2020, стр. 109, фн. 14.

¹⁵ Марковић С., *Снижене стопе ПДВ-а и друштвена правичност*, Нови Сад, 2020, стр. 110, фн. 15

социјални карактер, као што су снижене стопе ПДВ-а на основне животне намирнице или лекове; и треће, посебни режими опорезивања, који поједностављују пореску процедуру за мале субјекте, али могу донети компромис у приходу државе. У сваком случају, кључно је да олакшице буду усклађене са принципом пореске неутралности и да допринесе ефикасности пореског система, односно да не стварају изобличења тржишта или неправичну конкуренцију. Правилно дизајниране пореске олакшице могу имати позитиван ефекат на привреду: стимулишу инвестиције, побољшавају доступност робе и услуга, подстичу конкурентност и обезбеђују одрживост јавних прихода. Истовремено, неопходна је редовна контрола, прецизна класификација робе и услуга и транспарентност у примени мера како би се избегао негативан утицај на пореску неутралност и тржишну равнотежу.¹⁶

1.4. Механизам функционисања пореза на додату вредност (ПДВ)

Порез на додату вредност представља један од најрационалнијих и најприменљивијих облика индиректног опорезивања, заснован на принципу опорезивања додате вредности у свакој фази производно-прометног ланца. Његова суштина је у постепеном прикупљању пореских прихода, где сваки учесник у промету плаћа порез само на вредност коју је додао производу или услузи, док се укупни порески терет преноси на крајњег потрошача. Оваква конструкција обезбеђује висок ниво неутралности пореза, спречава акумулацију пореских оптерећења и омогућава транспарентну и контролисану пореску наплату.

Механизам функционисања ПДВ-а заснива се на систему пореског задужења и пореског одбитка. Порески обвезник који врши промет добара или услуга обрачунава ПДВ на своју продају (излазни ПДВ), док истовремено има право да одбије ПДВ који је платио приликом набавке добара, услуга или опреме неопходне за обављање делатности (улазни ПДВ). Разлика између излазног и улазног ПДВ-а представља основу за обрачун обавезе према држави или право на повраћај. Овај систем, познат као метод фактуре, омогућава

---

¹⁶ Соколовска А., *Снижени ПДВ и економски стимуланси*, Прага, 2022, стр. 73, фн. 16.

прецизно праћење пореских токова и спречава пореску кумулацију, што је једна од кључних предности ПДВ-а у односу на раније облике пореза на промет.

ПДВ функционише на принципу опорезивања у свим фазама - од производње, преко велепродаје и малопродаје, до крајње потрошње. Међутим, укупни порески терет увек сноси финални потрошач, док учесници у промету делују као посредници у прикупљању пореза. Оваква структура чини ПДВ изузетно ефикасним, јер се пореска обавеза „распршује“ на велики број економских субјеката, што смањује ризик од утаје и повећава стабилност буџетских прихода. Поред тога, системска везаност сваке фазе путем фактуре доводи до тога да се учесници у ланцу међусобно контролишу, што повећава ниво пореске дисциплине.¹⁷

Кључна карактеристика механизма ПДВ-а јесте његова неутралност у односу на структуру производње и дистрибуције. Порез не утиче на избор технологије, величину предузећа или број фаза у процесу производње, што га чини погодним за тржишне економије. Такође, ПДВ је усклађен са принципима Европске уније, а његов механизам функционисања заснива се на хармонизованим правилима која су прописана Директивом о ПДВ-у. Ово омогућава једноставнију међународну размену, посебно у условима интегрисаних тржишта и све већег економског повезивања.

Практична имплементација механизма ПДВ-а подразумева обавезу вођења прецизне евиденције, издавања рачуна са свим прописаним елементима и редовног подношења пореских пријава. Порески обвезници који исправно примењују систем пореског одбитка могу оптимизовати своје пословање, јер им улазни ПДВ не представља трошак, већ пролазну ставку. Са становишта државе, овај механизам омогућава стабилан и предвидив прилив прихода, док истовремено сужава простор за пореске злоупотребе.

ПДВ механизам самим тим представља комплексну, али изузетно функционалну структуру која обједињује интересе државе и привреде. Његова ефикасност заснива се на узајамној повезаности учесника у промету, транспарентности пореских токова и праву на порески одбитак, чиме се обезбеђује правичан и стабилан систем опорезивања потрошње.¹⁸

---

¹⁷ Стојановић Д., *Јавне финансије и пореско право*, Нови Сад, 2017, стр. 41, фн. 17.

¹⁸ Кнежевић М., *Порески системи и фискална политика*, Београд, 2020, стр. 120, фн. 18.

1.5. Модели и системи ПДВ-а у свету

Системи пореза на додату вредност иако се заснивају на заједничком принципу опорезивања додате вредности у свакој фази промета, различите земље су развиле специфичне моделе ПДВ-а прилагођене својим економским, правним и институционалним особеностима. Разлике се најчешће испољавају у начину обрачунавања пореза, типу пореског модела, броју пореских стопа, третману ослобођења, али и у нивоу хармонизације са међународним стандардима. Један од најраспрострањенијих модела јесте европски модел ПДВ-а, који се у великој мери заснива на начелима прописаним Директивом Европске уније о ПДВ-у (Директива 2006/112/ЕЗ). Овај систем карактерише висок ниво хармонизације правила у погледу пореске основице, ослобођења, пореских стопа и административних процедура. Европски модел подразумева примену више пореских стопа – стандардне и једне или више снижених стопа како би се утицало на социјалну политику и подстакла потрошња основних производа и услуга.¹⁹

Поред тога, европски систем придаје велики значај правилу одбитка претходног пореза и транспарентности пореских токова, што га чини веома стабилним и отпорним на пореске злоупотребе. Супротан приступ може се видети у неким земљама Латинске Америке и Азије, које се ослањају на комбиноване моделе ПДВ-а, у којима се ПДВ допуњује порезима на промет или другим облицима потрошачких пореза. У овим државама ПДВ се неретко примењује уз ширу листу изузећа и специфичне административне механизме, што може довести до веће сложености пореске структуре и већег ризика од неформалне економије. Ипак, овај модел је често резултат развојних и социјалних околности, као и потребе да се постепено уводи модерни индиректни порески систем.²⁰

Значајно место у глобалној примени заузима и канадски модел, познат као Goods and Services Tax „GST“. За разлику од већине држава, Канада је развила хибридни систем у којем федерални ниво примењује „GST“, док се поједине провинције опредељују за *Harmonized Sales Tax* „HST“ - заједничку примјену федералне и провинцијске стопе. Овај модел

---

¹⁹ Марковић С., *Пореска политика и системи опорезивања*, Нови Сад, 2018, стр. 44, фн. 19.

²⁰ Јовановић Б., *Међународни порески системи*, Београд, 2019, стр. 176, фн. 20.

омогућава већу флексибилност у вођењу пореске политике и прилагођавање специфичностима локалних тржишта. Иако је заснован на класичном принципу одбитка претходног пореза, канадски систем се издваја по високом нивоу дигитализације и ефикасној пореској администрацији.

У појединим државама, попут Аустралије и Новог Зеланда, примењују се једноставнији модели ПДВ-а „*GST* модели“, који су познати по ниском броју пореских стопа и минималном броју изузећа. Новозеландски модел се сматра једним од најчистијих у свету јер примењује једну јединствену стопу ПДВ-а на скоро све врсте добара и услуга. Оваква конструкција резултира високом ефикасношћу, малим административним трошковима и минималним просторима за злоупотребе. Данас се у свету може идентификовати неколико општих трендова у развоју ПДВ система: убрзана дигитализација пореске администрације, увођење електронских фактура, јачање међународне сарадње у борби против пореских превара и тежња ка поједностављењу модела.

Све ове тенденције имају за циљ повећање наплате пореза, смањење пореских празнина и стварање фер тржишног окружења. Упркос различитим моделима, суштина ПДВ-а остаје иста: опорезовати потрошњу на ефикасан, транспарентан и економски неутралан начин.²¹

---

²¹ Петровић В., *Индиректни порези и модели опорезивања*, Крагујевац, 2021, стр. 95, фн. 21

II ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ У СИСТЕМУ ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ

2.1. Појам пореских олакшица и њихова економска улога

Пореске олакшице представљају инструмент фискалне политике којим држава намерно смањује или елиминише пореско оптерећење за одређене категорије обвезника, делатности или трансакције, са циљем да подстакне специфична економска или социјална кретања. Оне обухватају различите видове пореских уступака као што су ослобођења од пореза, смањене стопе, порески кредити, одлагања пореских обавеза, преференцијални режими и друга решења која за последицу имају ниже пореске обавезе у односу на редовни порески режим. Суштина пореских олакшица је у томе да се путем селективног приступа подстичу активности које држава сматра пожељним за економски развој, социјалну стабилност или унапређење јавног интереса.²²

Пореске олакшице су важан елемент савременог пореског система јер представљају механизам којим се пореска политика може на флексибилан начин прилагодити специфичностима националне економије. Док су порези у основи дизајнирани да обезбеде приходе буџету, олакшице имају шире, развојне функције. Кроз овакве подстицаје држава може стимулисати инвестиције, убрзати технолошки развој, повећати запосленост или подстаћи извоз. Они се такође користе за подршку осетљивим друштвеним групама, заштиту животне средине или равномерни регионални развој.

Економска улога пореских олакшица је двострука. Са једне стране, оне делују као инструмент алокације ресурса, јер мењају трошковне услове пословања и усмеравају ресурсе ка секторима или активностима које имају већу друштвену вредност. На тај начин држава може подстицати развој производних делатности, унапређивати капацитете малих и средњих предузећа или привлачити стране инвестиције. Са друге стране, олакшице имају снажан дистрибутивни ефекат, јер утичу на расподелу пореског терета и могу смањити финансијско оптерећење за појединце или групе које

---

²² Илић С., *Фискални инструменти и економска политика*, Београд, 2019, стр. 135, фн. 22.

држава жели да штити или подржи - као што су породице, пољопривредници, „*start-up*“ предузећа или непрофитне организације.

Поред тога, пореске олакшице могу имати значајну стабилизациону функцију. У условима економских криза, рецесија или пада привредне активности, држава их може користити као средство подстицања потрошње и инвестиција. Смањење пореског оптерећења у таквим условима има антикризно дејство, јер оставља више расположивих средстава у рукама предузећа и потрошача, што може утицати на брже оживљавање економских токова.²³

Ипак, примену пореских олакшица потребно је пажљиво планирати, јер оне могу довести до смањења буџетских прихода, пореске ерозије или поремећаја тржишне конкуренције ако нису јасно дефинисане и контролисане. Најбољи резултати се постижу онда када су олакшице транспарентне, временски ограничене, добро циљане и праћене анализом ефеката. Само тако могу заиста допринети остваривању економских циљева, без стварања непотребних фискалних губитака или системских неправилности.

У савременим економијама пореске олакшице представљају незаобилазан инструмент управљања економским токовима. Оне су одраз стратегије државе да пореску политику не посматра искључиво као средство прикупљања прихода, већ као активан механизам унапређивања економске структуре, подршке развојним секторима и стварања стабилнијег и конкурентнијег привредног окружења.²⁴

2.2. Класификација пореских олакшица

Класификација пореских олакшица представља важан корак у разумевању њихове структуре, функција и утицаја на порески систем. Иако се појединачне олакшице могу разликовати у зависности од врсте пореза и законодавног оквира, у теорији и пракси најчешће се групишу у три основне категорије: пореска ослобођења, различите пореске стопе и порески кредити и одбитци. Ове врсте олакшица имају заједничку сврху - да смање

---

²³ Радосављевић Б., *Јавне финансије и порески подстицаји*, Ниш, 2020, стр. 104, фн. 23.

²⁴ Маринковић Д., Вуковић В., *Порези и економски развој*, Крагујевац, 2018, стр. 57, фн. 24.

порески терет одређеним обвезницима или активностима - али то чине на различите начине, што их чини специфичним инструментима пореске политике.²⁵

Пореска ослобођења представљају најдиректнији вид умањења пореске обавезе, јер поједине трансакције, делатности или субјекти у потпуности изузимају из обавезе плаћања пореза. Ослобођења могу бити субјективна, када се односе на одређене пореске обвезнике (на пример, хуманитарне организације или државне институције), или објективна, када се односе на специфичне врсте промета, као што су услуге образовања, здравства или финансијске услуге. Њихова сврха је најчешће социјална или развојна - држава на овај начин жели да подржи јавни интерес, олакша рад непрофитног сектора или стимулише делатности које сматра значајним за друштвени развој.²⁶

Други облик пореских олакшица односи се на примену различитих пореских стопа. Иако многи порески системи имају стандардну стопу која представља основу опорезивања, широко је заступљена примена снижених стопа како би се олакшало опорезивање добара и услуга од виталног значаја. Снижене стопе се најчешће користе за основне животне намирнице, лекове, убивике, јавни превоз и друге производе са израженом социјалном компонентом. Поред снижених, у неким системима постоје и посебне стопе које прате специфичне делатности, попут туризма или пољопривреде. Разликовање стопа омогућава држави да селективно утиче на цену одређених добара и услуга, што има директне економске и социјалне последице.²⁷

Трећу категорију чине порески кредити и одбитци, који су чешћи у системима директних пореза, али се у одређеним облицима могу јавити и у индиректним порезима у оквиру посебних пореских режима. Порески кредити подразумевају износ који се одузима од обрачунате пореске обавезе, док одбитци умањују пореску основицу, што индиректно доводи до мање пореске обавезе. У контексту ПДВ-а, најсличнији концепт јесте право на одбитак претходног пореза, које се у теорији понекад посматра као специфична форма индиректног пореског кредита. Мада се ПДВ у већини земаља не примењује у виду класичних одбитака карактеристичних за порез на доходак, поједини посебни режими или

---

²⁵ Јанковић М., *Пореска политика и инструменти фискалног утицаја*, Београд, 2020, стр. 88, фн. 25.

²⁶ Михајловић Т., *Јавне финансије и порески системи*, Нови Сад, 2018, стр. 36, фн. 26.

²⁷ Петровић В., *Злоупотреба пореских олакшица*, Београд, 2022, стр. 71, фн. 27.

подстицаји за одређене секторе могу садржати елементе који функционално делују као одбитци или кредити.

Када се све ове врсте пореских олакшица посматрају у целини, јасно је да представљају важан инструмент фискалне политике. Њихова улога је да омогуће флексибилност пореског система, подрже развојне приоритете државе и омогуће правичнију расподелу пореског терета. Истовремено, правилно структурирана класификација помаже у бољем разумевању њиховог утицаја на пореске приходе, ефикасност и транспарентност пореског система.²⁸

2.3. Улога пореских олакшица

Пореске олакшице представљају важан део фискалне политике, јер држави омогућавају да преко пореза утиче на кретања у економији и на друштвене процесе. Олакшице нису само начин да се смањи порески терет, већ представљају и инструмент којим држава подстиче одређене активности и понашања која сматра корисним за целокупно друштво. Када се правилно користе, олакшице могу да помогну да порески систем буде више подстицајни него само приходни, што их чини важним алатом економске и социјалне политике.²⁹

Једна од најважнијих улога пореских олакшица је подстицање економског раста и инвестиција. Када држава смањи пореско оптерећење за одређене секторе или фирме, то их мотивише да више улажу у производњу, развој нових технологија и отварање нових радних места. На пример, младе компаније или стартапови могу добити пореске кредите или ослобођење од пореза на одређено време, што им омогућава да лакше уђу на тржиште и расту. Поред тога, олакшице се користе и за развој одређених региона који економски заостају, како би се обезбедила равномернија територијална расподела економских активности и смањила концентрација економске моћи у великим градовима.³⁰

---

²⁸ Радовановић Д., *Фискални системи и реформе*, Ниш, 2019, стр. 60, фн. 28.

²⁹ Стефановић Ј., *Фискална политика и порески систем*, Београд, 2019, стр. 132, фн. 29.

³⁰ Марковић С., *Пореске олакшице и економски развој*, Београд, 2021, стр. 150, фн. 30.

Пореске олакшице имају и социјалну улогу, јер кроз њих држава може циљано да подржи осетљиве групе грађана, као што су породице са децом, пензионери или особе са нижим примањима. На пример, смањење ПДВ-а на основне животне намирнице или здравствене услуге директно утиче на животни стандард тих категорија. Такве олакшице помажу да се смање социјалне неправедности и обезбеди једнак приступ важним добрима и услугама. Олакшице могу имати и индиректан ефекат на потрошњу, јер када грађани имају више расположивих средстава, повећавају потрошњу која стимулише економију.³¹

Још једна значајна улога пореских олакшица је стабилизација економије у кризним временима. У периоду рецесије или смањене економске активности, држава може да користи олакшице како би оставила више новца у рукама фирми и грађана. То може да повећа инвестиције и потрошњу, а самим тим и да помогне привреди да се брже опорави. На пример, пореска ослобођења за мале и средње фирме током кризе омогућавају им да очувају радна места и наставе са пословањем, што има стабилизујући ефекат на целокупно тржиште рада и економију уопште.

Поред ових функција, пореске олакшице имају и стимулишући ефекат на иновације и дугорочни развој. Држава их може користити за подстицање улагања у истраживање и развој, енергетску ефикасност, заштиту животне средине или унапређење образовних програма. На овај начин, олакшице постају алат за остваривање стратешких циљева и дугорочних економских користи, а не само краткорочног смањења пореског оптерећења.³²

2.4. Економски и социјални ефекти пореских олакшица

Са економског становишта, олакшице делују као стимуланс за привреду јер директно утичу на трошкове пословања и доступност капитала. Када се порези смање или се омогуће порески кредити и одбитци, фирме имају више средстава која могу усмерити на инвестиције, развој нових производа, модернизацију опреме или проширење пословања. На тај начин, пореске олакшице могу да подстакну раст производње и повећање

---

³¹ Илић С., *Пореске олакшице и социјална политика*, Крагујевац, 2020, стр. 54, фн. 31.

³² Радовановић Д., *Фискални системи и реформе*, Ниш, 2019, стр. 134, фн. 32.

конкурентности, али и да стимулишу оснивање нових предузећа и подршку малим и средњим фирмама које често имају ограничен приступ финансијама.³³

Један од кључних економских ефеката олакшица је и позитиван утицај на тржиште рада. Смањење пореза на зараде, олакшице за запошљавање младих, дуално образовање или олакшице за послодавце који инвестирају у обуку запослених могу да доведу до повећања броја радних места и смањења незапослености. Овакве мере често имају мултипликативни ефекат на економију, јер повећање запослености повећава потрошњу и ствара додатне приходе другим секторима.³⁴

Пореске олакшице такође имају значајне социјалне ефекте. Кроз селективно смањење пореског оптерећења за осетљиве групе грађана, као што су породице са децом, пензионери или лица са ниским примањима, држава може смањити социјалну неравноправност и побољшати животни стандард. На пример, снижење ПДВ-а на основне животне намирнице или лекове директно повећава куповну моћ грађана који имају највећу потребу за подршком. Олакшице у образовању и здравству такође представљају начин да држава обезбеди равноправан приступ основним услугама и смањи економске баријере за најугроженије категорије.³⁵

Поред тога, пореске олакшице могу имати подстицајни ефекат на дугорочни развој и инвестиције у одрживост. Држава често користи олакшице за промоцију енергетске ефикасности, заштите животне средине или улагања у истраживање и развој. На пример, фирме које улажу у обновљиве изворе енергије могу добити пореске кредите или ослобођење од ПДВ-а на одређену опрему, што их мотивише да унапреде своју енергетску ефикасност и смање негативан утицај на животну средину. Такве мере истовремено имају економску корист за фирме и социјалну корист за друштво у целини.³⁶

Међутим, важно је напоменути да пореске олакшице могу имати и нежељене ефекте ако нису правилно дизајниране. Прекомерне или недовољно циљане олакшице могу довести до губитка пореских прихода, неравномерне конкуренције или злоупотребе система. Стога

---

³³ Томић С., *Економски ефекти пореских олакшица*, Ниш, 2020, стр. 52, фн. 33.

³⁴ Лукић М., *ПДВ у Републици Србији*, Београд, 2019, стр. 146, фн. 34.

³⁵ Милићевић Д., *Социјална улога пореских инструмената*, Крагујевац, 2018, стр. 75, фн. 35.

³⁶ Јовановић Д., *Пореска политика и пореска ослобођења*, Београд, 2021, стр. 142, фн. 36.

је кључно да држава прати ефекте олакшица, процењује њихову ефикасност и прилагођава их према економским и социјалним потребама. Самим тим, пореске олакшице имају комплексне ефекте: економски подстичу инвестиције, раст производње и запошљавање, док социјално доприносе смањењу неравноправности и подршци угроженим категоријама. Када се правилно примењују, олакшице постају снажан инструмент који истовремено подржава развој привреде и друштвени прогрес.³⁷

2.5. Пореске олакшице и стимулисање одређених сектора привреде

Пореске олакшице имају веома важну улогу у стимулисању одређених сектора привреде, јер омогућавају држави да усмери економску активност према областима које су стратешки значајне, иновативне или од друштвеног интереса. Кроз примену олакшица, предузећа добијају подстицај да улажу у производњу, истраживање и развој, као и у ширење извоза, јер део пореског терета буде ублажен или у потпуности елиминисан за специфичне категорије робе и услуга.

На пример, сектор образовања и здравства често користи ослобођења од ПДВ-а или снижене стопе, што омогућава институцијама да усмере више средстава на побољшање квалитета услуга, а не на пореске обавезе. Слично томе, примена олакшица у пољопривреди, туризму или енергетски ефикасним технологијама подстиче инвестиције у ове области и повећава њихову конкурентност на домаћем и међународном тржишту.³⁸

Пореске олакшице такође делују као инструмент за подршку новим и растућим индустријама. Млада предузећа и стартапови често имају ограничене финансијске ресурсе, па им смањење пореског оптерећења омогућава лакше улагање у опрему, технологију и развој тржишта. На тај начин држава директно подстиче економски раст и иновације, а истовремено смањује ризик од неуспеха нових пословних подухвата.

Употреба пореских олакшица у стратешким секторима има и спољноекономски ефекат: стимулисањем извоза и међународне трговине, домаћа привреда добија шансу да се

---

³⁷ Петровић Ј., *Порези и економски развој*, Београд, 2020, стр. 59, фн. 37.

³⁸ Петровић М., *Пољопривредници и ПДВ*, Нови Сад, 2020, стр. 47, фн. 38.

интегрише у глобалне ланце вредности. Олакшице могу да подстакну производњу робе високог квалитета, побољшају конкурентност на страним тржиштима и повећају прилив девиза у земљу. Међутим, важно је водити рачуна о томе да превелики број олакшица не доведе до губитака у државном буџету или до неравномерне конкуренције међу фирмама. Применом пажљиво дефинисаних мера, држава може обезбедити да олакшице заиста стимулишу оне секторе који имају највећи потенцијал за раст и допринос националној економији, без штете по фискалну стабилност.³⁹

2.6. Комбиновање пореских олакшица са другим облицима подстицаја

Комбиновање пореских олакшица са другим облицима подстицаја има потенцијал да створи дугорочан позитиван ефекат на економију, јер омогућава синхронизован приступ који истовремено подржава приватни и јавни сектор. Када држава истовремено примењује пореске олакшице и директне субвенције, предузећа добијају сигурније услове за улагање и експериментисање са новим технологијама или пословним моделима. Ово посебно важи за секторе са високим ризиком улагања, као што су истраживање и развој, зелена енергетика, туризам и пољопривреда, где директна финансијска подршка у комбинацији са пореским олакшицама може значајно смањити почетне трошкове и тиме стимулисати дугорочни раст.⁴⁰

Такви механизми такође омогућавају фокусирање на приоритетне секторе у складу са националном економском стратегијом. На пример, ако држава жели да подстакне енергетску ефикасност и смањење емисије угљен-диоксида, комбинација грантова за иновације и олакшица на ПДВ за набавку енергетски ефикасне опреме даје двоструку подршку: директно смањује трошкове улагања и истовремено смањује оперативне трошкове кроз пореску привилегију. Тако се ствара повољно окружење за иновације, повећава конкурентност домаћих предузећа и подстиче зелена економија.

Поред економских ефеката, ова комбинација подстицаја има и социјалну компоненту. Доступност основних добара и услуга ширем слоју становништва може се повећати ако се

---

³⁹ Ђорђевић Н., Пореске олакшице и пореска неутралност, Београд, 2023, стр. 67, фн. 39.

⁴⁰ Милићевић Р., Јавне финансије и пореска политика, Београд, 2018, стр. 120, фн. 40.

олакшице користе у секторима као што су образовање, здравство, стамбено збрињавање и јавни превоз. На тај начин, држава може директно утицати на побољшање животног стандарда грађана и смањење социјалних неравнотежа.⁴¹

Ипак, комбинација пореских олакшица и других подстицаја није без ризика. Ако се превише инструмената примењује истовремено, постоји опасност од прекомерне зависности привреде од државе и смањења мотивације за самосталан развој пословања. Такође, сложеност система може довести до злоупотреба, када субјекти манипулишу подацима како би стекли право на више подстицаја него што им стварно припада, што може угрозити фискалну стабилност. С тим у вези, ефикасно управљање подразумева редовно праћење и ревизију ефеката подстицаја, ограничење броја комбинованих мера, јасну класификацију добара и услуга, као и строго спровођење контрола. Само тако се може обезбедити да комбинација пореских олакшица и других подстицаја доведе до жељеног економског, социјалног и еколошког ефекта, уз одржавање фискалне стабилности и фер тржишних услова.⁴²

---

⁴¹ Јовановић Н., Интегрисана подршка привреди, Нови Сад, 2022, стр. 77, фн. 41.

⁴² Томић Н., Фискална политика и стимулисања, Нови Сад, 2020, стр. 137, фн. 42.

III ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ КОД ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Пореска ослобођења представљају један од основних инструмената пореске политике у систему пореза на додату вредност (ПДВ) и имају за циљ регулисање одређених економских и друштвених односа у држави. У Републици Србији, ПДВ је уведен као основни облик индиректног пореза 2005. године, а законодавство предвиђа различите категорије ослобођења, прилагођене специфичностима тржишта и потребама друштва. Основна функција ослобођења је да се из одређених трансакција уклони обавеза плаћања ПДВ-а, било да се ради о промету добара и услуга које се извози, оне које се односе на међународни транспорт, или услуге и добара у секторима образовања, здравства и културе. Ово омогућава да се одређене делатности стимулишу и да се подстакне економска активност у областима од јавног значаја.⁴³

Пореска ослобођења у Србији могу се категорисати према праву на одбитак претходног пореза: одређена ослобођења омогућавају да порески обвезник одбије претходни порез на набавке које користи за ослобођени промет, док друга не дају ово право, што значи да трошак ПДВ-а на улазне набавке остаје на терету обвезника. Ова подела је важна за разумевање економског утицаја ослобођења, јер одређује да ли порески систем стимулише одређену активност или само обезбеђује друштвене погодности. Употреба ослобођења такође има и социјалну димензију, јер држава тим механизмом омогућава приступ основним услугама ширим слојевима становништва, подстиче инвестиције у одређене делатности и подржава секторе од националног значаја. Правилна примена ових мера захтева прецизну административну контролу, доказну документацију и јасно дефинисану правну регулативу.⁴⁴

---

⁴³ Лукић М., ПДВ у Републици Србији, Београд, 2019, стр. 146, фн. 43.

⁴⁴ Томић С., Економски ефекти пореских олакшица, Ниш, 2020, стр. 52, фн. 44.

3.1. Пореска олакшице са правом на одбитак претходног пореза

Ова врста ослобођења подразумева да порески обвезник који врши промет одређених добара или услуга не мора да обрачунава ПДВ на крају ланца, али истовремено има право да одбије ПДВ који је претходно платио приликом набавке робе, услуга или сировина које користи за ту делатност. На тај начин се избегава ефекат „нагомилавања“ пореза у ланцу снабдевања и обезбеђује пореска неутралност, што је од изузетног значаја за привреду.

Најзначајнији примери ових ослобођења односе се на извоз добара из Србије, где роба која се испоручује ван територије земље није оптерећена ПДВ-ом, али порески обвезник има право да одбије претходни порез на трошкове који су настали у производњи или набавци те робе. Ово ослобођење омогућава предузећима да своје производе нуде по конкурентним ценама на међународном тржишту, а истовремено стимулише развој извозних капацитета и ширење пословних активности.⁴⁵

Слично томе, промет добара и услуга који се односи на међународни транспорт и транзит такође је ослобођен ПДВ-а уз право на одбитак претходног пореза, јер је ова делатност од суштинског значаја за економску повезаност земље са трговинским ланцима у иностранству. Ово обухвата не само превоз робе, већ и све пратеће услуге као што су логистика, манипулације робом и складиштење у привременој или слободној зони, где је потребно обезбедити пореску флексибилност ради подстицања међународних трговинских активности.

Поред тога, ослобођења се примењују и у случајевима промета робе и услуга намењених дипломатско-конзуларним представништвима и међународним организацијама, уз јасно утврђене услове и доказе о намени робе или услуга, што омогућава Србији да испуњава међународне обавезе и стандарде у области пореских привилегија. Употреба ових ослобођења у секторима образовања, здравства и културе такође је веома значајна, јер омогућава институцијама да своје ресурсе усмере на пружање квалитетних услуга, а не на

---

⁴⁵ Лукић М., Пореска олакшица и тржиште рада, Нови Сад, 2019, стр. 74, фн. 45.

пореске обавезе, што у крајњем резултира бољом доступношћу образовних, здравствених и културних садржаја ширем становништву.⁴⁶

Применом оваквих ослобођења порески систем постиже балансирану улогу, јер истовремено стимулише економски развој и обезбеђује друштвене погодности. Међутим, остваривање права на одбитак претходног пореза захтева од пореских обвезника да воде прецизну евиденцију и да поседују сву потребну доказну документацију, као што су извозне декларације, транспортне потврде и рачуни, јер недостатак или погрешна документација може довести до губитка права на ослобођење и накнадног обрачуна ПДВ-а. Осим тога, ова врста ослобођења има и стимулативни економски ефекат, јер смањује финансијски терет на предузећа која учествују у глобалним трговинским и транспортним ланцима, подстиче инвестирање у производне и извозне капацитете и омогућава интеграцију домаће привреде у међународно пословање.⁴⁷

3.2. Пореске олакшице без права на одбитак претходног пореза

Пореска ослобођења без права на одбитак претходног пореза представљају специфичан сегмент ПДВ система у Републици Србији, чија је основна карактеристика да иако порески обвезник није у обавези да обрачунава ПДВ на одређене трансакције, он не може одбити ПДВ који је претходно платио на улазне набавке. То значи да трошак ПДВ-а остаје на терету предузећа, што у пракси може повећати оперативне трошкове и утицати на цену услуга или робе. Оваква ослобођења најчешће се примењују у областима које држава жели да стимулише на друштвено прихватљив начин или где је потребно обезбедити пореску једнакост и контролу, али без преноса повољности на претходне степене производног ланца.⁴⁸

Примери ових ослобођења укључују финансијске услуге, као што су посредовање у кредитима и депозити банкарских институција, где порески систем не дозвољава одбитак претходног ПДВ-а јер је улазни порез на трошкове ових услуга већ уграђен у цену услуга и не би било економски оправдано преносити га даље. Слично, осигурање и посредовање у

---

⁴⁶ Костић Л., *Образовање, здравство и ПДВ*, Београд, 2021, стр. 51, фн. 46.

⁴⁷ Станковић Р., *Тржишна конкуренција и пореска политика*, Нови Сад, 2022, стр. 90, фн. 47.

⁴⁸ Јовановић Б., *Пореска политика и одрживи развој*, Београд, 2021, стр. 95, фн. 48.

осигуравајућим пословима представљају активности које су ослобођене ПДВ-а, али без права на одбитак, јер се ради о секторима са високим степеном регулације и ограниченом тржишном конкуренцијом, где држава жели да очува контролу над трошковима и финансијском стабилношћу.⁴⁹

Промет непокретности такође спада у ову категорију, што значи да при продаји некретнина порески обвезник не наплаћује ПДВ крајњем купцу, али истовремено не може одбити претходни порез који је платио приликом куповине или изградње непокретности. Ова мера је усклађена са специфичностима тржишта некретнина, јер би омогућавање одбитка претходног пореза довело до неравнотежа у цени и повећане финансијске непредвидивости за све учеснике на тржишту.⁵⁰

Услуге у области образовања, социјалне заштите, здравства и културе које су ослобођене без права на одбитак претходног пореза имају посебан друштвени значај, јер омогућавају да институције пружају квалитетне услуге широј популацији, а да порески систем не омета финансијску равнотежу тих организација. Иако ови субјекти не могу одбити претходни ПДВ, држава их подржава кроз директна субвенционисања или друге облике финансијске подршке, како би се обезбедила доступност услуга и стимулисао развој сектора од јавног интереса.⁵¹

Применом ових ослобођења без права на одбитак претходног пореза порески систем постиже више циљева истовремено: с једне стране, очувава се пореска прихватљивост за државу, јер се улазни порез не враћа, а с друге стране, обезбеђује се да активности од јавног значаја или финансијски регулисаних сектора нису прекомерно оптерећене порезом на додату вредност, што би могло угрозити њихову стабилност или доступност за грађане. Ова врста ослобођења такође има и економску функцију јер подстиче уравнотежену цену услуга и роба на тржишту, без стварања пореских рупа или могућности злоупотребе од стране предузећа.

Сходно томе, ослобођења без права на одбитак претходног пореза представљају инструмент који омогућава држави да прецизно регулише поједине секторе и активности,

---

⁴⁹ Милићевић С., Међународна трговина и пореска ослобођења, Београд, 2018, стр. 54, фн. 49.

⁵⁰ Костић Л., образовање, здравство и ПДВ, Београд, 2021, стр. 53, фн. 50.

⁵¹ Томић Л., Социјални аспекти пореске политике, Београд, 2020, стр. 81, фн. 51.

обезбеђујући економску и социјалну равнотежу, подржавајући истовремено доступност услуга и стабилност тржишта.

Иако не пружају финансијску корист директно предузећима у виду одбитка претходног пореза, ови механизми су од суштинског значаја за дугорочну одрживост пореског система и ефективност фискалне политике.⁵²

3.3. Посебни случајеви пореских олакшица и практичних проблема у примени

Посебни случајеви пореских ослобођења у систему ПДВ-а у Републици Србији представљају специфичне ситуације у којима се законодавство одређује као изузетак од општег правила обрачуна пореза, чиме се омогућава да одређене трансакције буду ослобођене ПДВ-а, при чему примена права на одбитак претходног пореза може зависити од конкретне врсте ослобођења. Ови случајеви најчешће се јављају у контексту међународних и домаћих трансакција које захтевају прецизно тумачење закона и укључују различите институционалне и економске околности. На пример, промет робе и услуга у оквиру специјализованих привредних зона, привремене увозне операције и трансакције повезане са хуманитарним или непрофитним активностима представљају области где пореска ослобођења имају посебан значај. Законска регулатива у овим случајевима је детаљно дефинисана како би се избегле злоупотребе и обезбедила правна сигурност за све учеснике на тржишту.⁵³

Примена ових ослобођења често захтева додатну документацију и прецизно праћење процеса, јер је право на ослобођење условљено испуњавањем законских критеријума и доказивањем стварне намене робе или услуга. Недостатак јасне документације, као што су извозне декларације, потврде о намени робе, уговори са међународним организацијама или одобрења надлежних институција, може довести до спора са пореском администрацијом и обавезе накнадног обрачуна ПДВ-а. Ово указује на важност ефикасног вођења евиденција

---

⁵² Јовановић Д., Пореска политика и пореска ослобођења, Београд, 2021, стр. 144, фн. 52.

⁵³ Министарство финансија РС, Правилник о пореским ослобођењима, 2012, стр. 12, фн. 53.

и административне дисциплине, што је у пракси често један од највећих изазова за пореске обвезнике.⁵⁴

Поред тога, тумачење прописа у појединим случајевима може бити предмет различитих интерпретација, што доводи до спорних ситуација у пракси. Пример за то су ослобођења у области културе, образовања и здравства, где различите институције могу различито тумачити која роба или услуга има право на ослобођење и под којим условима. Пореска администрација у оваквим ситуацијама захтева јасне смернице и доказе, што додатно оптерећује обвезнике, али је неопходно ради очувања пореске дисциплине и правне сигурности. Такође, практични проблеми у примени ослобођења се јављају и у ситуацијама када се трансакције односе на више земаља или на секторе са високим степеном регулације, као што су финансијске услуге, осигурање и некретнине. У тим случајевима, обвезници морају водити рачуна о међународним прописима, пореским уговорима и специфичним условима ослобођења у свакој држави, што додатно компликује процес и повећава ризик од неправилности.

Употреба посебних случајева пореских ослобођења има и значајну економску и социјалну улогу, јер омогућава држави да стимулише одређене активности, подржи секторе од јавног интереса и обезбеди флексибилност пореског система, али истовремено захтева високи ниво административне компетентности и правне сигурности. Они представљају механизам који омогућава пореском систему да буде адаптиван, да стимулише развој одређених делатности и да обезбеди да пореска политика буде у складу са стратешким економским и социјалним циљевима државе.⁵⁵

---

⁵⁴ Томић Н., Фискална политика и стимулисања, Нови Сад, 2020, стр. 138, фн. 54.

⁵⁵ Станковић Р., Тржишна конкуренција и пореска политика, Нови Сад, 2022, стр. 91, фн. 55.

IV СНИЖЕНЕ СТОПЕ ПДВ-А КАО ВИД ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА

Снижене стопе пореза на додату вредност једне су од најчешће коришћених типова пореских олакшица, које државе користе да би ублажиле терет пореза на потрошњу - нарочито за категорије робе и услуга од основног значаја за становништво, као што су прехранбени производи, лекови, комуналне услуге, основне услуге и добра са друштвеним значајем. Уместо да се одређена роба или услуге у потпуности ослободе од ПДВ-а, применом снижене стопе створен је компромис који омогућава да цена остане прихватљива за грађане, а да порески систем остане функционалан и принос државне касе релативно одржив.⁵⁶

Снижена стопа има двоструку сврху: социјалну и економску. Са социјалне стране, она значајно олакшава живот домаћинствима, поготово онима са мањим примањима, јер омогућаје да основне животне намирнице и неопходне услуге буду приступачније. То доприноси социјалној правди и убрзава приступ најосновнијим добрима, што је нарочито важно у кризним временима или у условима високих цена. Осим тога, снижена стопа може смањити шансу да потрошачи окрену неформалним каналима и црном тржишту - јер цене уз пореску привилегију остају конкурентне.

Са економске стране, снижене стопе подстичу потрошњу и стварају повољније услове за производњу и дистрибуцију одређених категорија робе. Произвођачи и добављачи који раде под сниженим стопама имају већу шансу да одрже цене стабилним, што може подстаћи тражњу, повећати обим продаје и подржати домаћу привреду. Такође, снижена стопа смањује трошкове транзиције са компанијама које снабдевају основне артикле - што може бити значајно у секторима који раде са слабом маржом или високом конкуренцијом.⁵⁷

Међутим, овај приступ има и своје слабости и изазове. Један од најчешћих аргумената критике јесте да снижена стопа ПДВ-а често не постиже очекивани

---

⁵⁶ Öztürk B., *Designing VAT Rate Structures*, 2020, стр. 89, фн. 56.

⁵⁷ Rahman S., Smith A., *VAT Reductions and Low-Income Households*, 2021, стр. 205, фн. 57.

дистрибутивни ефекат: иако домаћинства ниских примања у релативном смислу уштеде више - у апсолутним износима већи део користи понекад остварују богатије домаћинства, која троше више и/или купују више робе обухваћене сниженом стопом (Nguyen & Tran, 2023). То показује да снижена стопа није најефикаснији начин да се обезбеди праведна пореска и социјална политика, без додатних мера таргетирања. Такође, фискални губици које држава трпи услед примене снижене стопе нису занемарљиви. Ако је обухват снижене стопе широк - укључујући велику групу производа и услуга - порески приходи могу знатно да опадну, што може угрожити буџетску одрживост, посебно у условима економске кризе или повећаних јавних расхода. Поред тога, административна и регулаторна сложеност увећавају трошкове контроле, вођења евиденција и усаглашавања у међуфирменим односима, што може смањити ефективност самог система.⁵⁸

Упркос овим изазовима, снижене стопе ПДВ-а и даље представљају значајан алат пореске политике у многим земљама. Њихова флексибилност омогућава државама да прилагоде порески режим - у зависности од економских услова, социјалних циљева и јавних потреба - без потпуне промене структура пореског опорезивања. Посебно у развојним или транзиционим економијама, снижена стопа може представљати компромис између успеха фискалне политике и социјалне одговорности државе.⁵⁹

4.1. Основна и снижене стопе ПДВ-а у Србији

У Србији порез на додату вредност (ПДВ) примењује се по више стопа, при чему основна стопа и снижене стопе имају различите економске и социјалне функције. Основна стопа ПДВ-а износи 20% и односи се на већину добара и услуга на тржишту, осим оних за које закон предвиђа снижене стопе или пореска ослобођења. Применом основне стопе држава обезбеђује стабилан прилив пореских прихода, што је кључно за одржавање фискалне стабилности, планирање јавних расхода и унапређење буџетске предвидљивости. Ова стопа има и економску улогу, јер омогућава равномерно опорезивање потрошње и

---

⁵⁸ Kovács P., Tóth Z., Compliance Costs and VAT Reduced Rates, 2022, стр. 352, фн. 58.

⁵⁹ Öztürk B., Designing VAT Rate Structures, 2020, стр. 89, фн. 59.

спречава појаву неједнаких пореских терета у различитим секторима, што је од великог значаја за функционисање тржишне економије и конкурентност домаћих предузећа.⁶⁰

Са друге стране, Србија примењује и снижене стопе ПДВ-а, које се углавном односе на робу и услуге од друштвене важности. На пример, снижена стопа од 10% примењује се на основне прехранбене производе, лекове, медицинска средства, књиге, новине и друге публикације, као и услуге сместаја у туризму и хотелском сектору. Применом снижене стопе држава настоји да ублажи финансијски терет на домаћинства и учини кључне производе и услуге приступачним широком слоју грађана. Осим социјалног ефекта, снижене стопе подстичу потрошњу и стимулишу тржиште у секторима који су од јавног интереса, што уједно доприноси и економском расту.

Снижене стопе ПДВ-а делују као облик пореске олакшице јер омогућавају да се одређени производи или услуге опорезују нижом стопом, без потпуног ослобођења од пореза. То значи да домаћинства имају приступ основним производима по нижој цени, а да држава и даље остварује део пореских прихода, мада мањи него код основне стопе. Такође, ова мера омогућава комбинацију социјалне политике и фискалне стабилности, јер одржава делимичан прилив у буџет, истовремено осигуравајући приступачност робе и услуга широј популацији.⁶¹

Важно је нагласити да примена основне и снижене стопе захтева прецизну административну контролу и јасну класификацију добара и услуга. Порески обвезници морају водити тачну евиденцију и правилно обрачунати ПДВ у складу са применљивом стопом, јер погрешна класификација робе или услуга може довести до неправилног обрачуна пореза, казни и накнадних плаћања. Поред тога, сложеност примене различитих стопа захтева континуирано образовање и подршку пореских саветника, како би се обезбедила уједначена примена и спречиле грешке у пракси. Комбиновање основне и снижене стопе ПДВ-а омогућава држави да успостави баланс између фискалне одрживости, економског стимулисања и социјалне праведности, што је од кључног значаја за одржавање пореског система и подршку друштвено значајним секторима.⁶²

---

⁶⁰ Јовановић Д., Пореска политика и пореска ослобођења, Београд, 2021, стр. 144, фн. 60.

⁶¹ Лукић М., Пореска олакшица и тржиште рада, Нови Сад, 2019, стр. 75, фн. 61.

⁶² Лукић М., Пореска олакшица и тржиште рада, Нови Сад, 2019, стр. 75, фн. 62.

4.2. Добра и услуге на које се примењују снижене стопе

Снижене стопе ПДВ-а су често коришћене као инструмент пореске олакшице, посебно за категорије робе и услуга које представљају основне или социјално значајне потребе, како би се цена одржала приступачном за грађане, а пореска тежина приближила социјалној правди. Применом снижене стопе држава настоји да смањи бреме на домаћинства са нижим приходима и да истовремено стимулише потрошњу одређених производа и услуга које имају економски, здравствени или културни значај. У пракси, примена снижене стопе на „зелене” или еколошки погодне производе - као што су енергетски ефикасни кућни апарати, системи за соларну енергију, или материјали за топлотну изолацију - показала је да смањење пореза може стимулисати потражњу, подстаћи произвођаче и дистрибутере да их нуде и поспешити прелазак ка одрживијој потрошњи.⁶³

Ово има дугорочне позитивне ефекте на економију, јер подстиче инвестиције у еколошки прихватљиве технологије и ствара нова радна места у секторима зелене економије. У контексту основних животних намирница, лекова, свежег воћа и поврћа, снижење ПДВ-а може имати и директне здравствене користи. Студије показују да прилагодљиво опорезивање хране - снижени порез на воће и поврће уз истовремено повећање пореза на нездраве намирнице - може довести до бољих исхрана, смањења здравствених проблема и чак позитивних еколошких ефеката, а да држава при томе одржи приход од пореза. На овај начин снижене стопе не само да омогућавају приступачност основних животних производа, већ доприносе и дугорочном смањењу јавних трошкова у здравству и енергетици.⁶⁴

Међутим, примена снижене стопе на широк спектар робе и услуга носи и значајне ризике. Различите, бројне снижене стопе могу довести до сложенијег пореског система, већих административних трошкова, потенцијала за злоупотребе и шире пореске рупе (*tax gap*), што може угрозити ефикасност самог пореског система. Поред тога, превелики број изузетака смањује транспарентност и компликује контролу пореских обвезника, а

⁶³ Ecologic Institute, *Impact of Differential VAT Rates*, Берлин, 2008, стр. 27, фн. 63.

⁶⁴ European Commission, *VAT Reforms on Food Consumption*, Брисел, 2023, стр. 45, фн. 64.

истовремено повећава ризик да се неке категорије робе и услуга погрешно класификују. Ово може довести до непредвиђених губитака у државном буџету и потенцијалних спорова са пореским обвезницима.⁶⁵

4.3. Економска оправданост примене нижих стопа

Примена снижене стопе ПДВ-а има јасну економску оправданост, јер представља инструмент фискалне и социјалне политике којим држава настоји да ублажи порески терет на основне производе и услуге, подстакне потрошњу и стимулише одређене секторе привреде. Основни економски разлог за примену снижене стопе је подршка куповној моћи домаћинства, посебно оних са нижим приходима, како би им се омогућио приступ кључним производима и услугама без угрожавања фискалне стабилности. Снижење пореза на производе као што су храна, лекови или књиге смањује релативни трошак потрошње, што повећава располагање дохотком за друге потребе и подстиче потрошњу у другим секторима економије.

Поред социјалне компоненте, економска оправданост снижене стопе се огледа и у стимулисању специфичних привредних активности. На пример, снижене стопе на туристичке и хотелске услуге могу директно подстаћи развој туризма, повећати запосленост и приход у сектору услуга, док снижене стопе на издавачку делатност, књиге и новине подстичу културни и образовни развој, што дугорочно доприноси економском расту и иновацијама.⁶⁶

Студије показују да снижене стопе ПДВ-а могу бити ефикасан стимуланс у периоду економских криза, када домаћинства имају смањену потрошњу. Применом нижих стопа држава може подстаћи потрошњу, спречити пад економске активности и смањити ризик од сиве економије, јер је роба и услуге доступније купцима у формалном економском систему. Овакво деловање има мултипликативни ефекат: повећана потрошња доводи до већег

---

⁶⁵ ZEW, European VAT Collection Under Stress, 2024, стр. 170, фн. 65.

⁶⁶ Keen M., Lockwood B., Value Added Tax: Causes and Consequences, 2010, стр. 138, фн. 66.

прихода фирмама, веће активности на тржишту рада и растуће производње, што може делимично надокнадити мањи приход државе од ПДВ-а на тим категоријама.

Ипак, економска оправданост снижења пореза мора бити пажљиво процењена, јер превише широк спектар снижених стопа може довести до губитака у буџету, повећаних трошкова администрације и пореских злоупотреба. Стога се препоручује да се снижене стопе примењују искључиво на робу и услуге са високом социјалном или економском вредношћу, а да се остале категорије оставе под основном стопом, како би систем остао фискално одржив и транспарентан.⁶⁷

4.4. Порески ефекти на потрошњу и инфлацију

Пореске олакшице у систему пореза на додату вредност имају значајан утицај на потрошњу и инфлацију, јер директно утичу на цене роба и услуга које грађани купују. Када држава примењује снижену стопу ПДВ-а на основне животне намирнице, лекове или услуге од друштвеног значаја, трошак потрошача се смањује, што може стимулисати већу потрошњу у тим категоријама. На овај начин се олакшава животни стандард грађана, посебно оних са нижим примањима, јер део новца који би иначе отишао на порез остаје у кућном буџету. С друге стране, смањење пореског оптерећења може имати и ефекте на инфлацију. Ако пореске олакшице подстакну већу потрошњу без адекватног повећања понуде роба и услуга, то може довести до раста цена у појединим секторима. Међутим, у случају да се олакшице примењују циљано и у комбинацији са мерама које стимулишу производњу и понуду, ефекат на инфлацију може бити минимализован, а економска активност подстакнута.

Поред тога, пореске олакшице могу утицати на структуру потрошње. Грађани често прилагођавају своје изборе у складу са ценом, па снижење ПДВ-а на одређене производе може повећати потражњу управо за тим категоријама роба, што има и социјални аспект, јер се подстиче здравија исхрана или приступ кључним услугама. Олакшице такође могу стимулисати инвестиције у производњу тих добара, јер се компанијама омогућава да одрже

---

⁶⁷ OECD, Consumption Tax Trends 2019, Париз, 2019, стр. 77, фн. 67.

конкурентне цене и постигну већи обим продаје. Међутим, важно је напоменути да превелики број и превелике олакшице могу имати негативан ефекат на фискалну стабилност.⁶⁸

Ако држава значајно смањи приходе од ПДВ-а без компензације другим средствима, може доћи до недостатака у финансирању јавних услуга, што дугорочно може повећати инфлацијски притисак и смањити ефикасност економске политике. Зато је потребно пажљиво планирати и редовно ревидирати систем олакшица како би се постигла равнотежа између стимулисања потрошње, очувања буџета и контроле инфлације.

Примери примене показују да циљано снижени ПДВ на енергетски ефикасне производе или јавни превоз може смањити трошкове живота грађана и истовремено подстицати одрживу економску и еколошку политику. На овај начин, пореске олакшице постају не само инструмент за регулисање пореског система, већ и средство за утицај на потрошачко понашање и стабилизацију економских кретања.⁶⁹

---

⁶⁸ Ђорђевић Н., Пореске олакшице и пореска неутралност, Београд, 2023, стр. 69, фн. 68.

⁶⁹ Јовановић Н., Интегрисана подршка привреди, Нови Сад, 2022, стр. 80, фн. 69.

V ПОДСТИЦАЈНИ И ПОВРАЋАЈНИ МЕХАНИЗМИ КАО ОБЛИК ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА

Поменути механизми представљају један од важних облика пореских олакшица у савременим пореским системима, укључујући и систем пореза на додату вредност (ПДВ). Они служе као инструмент државне политике којим се стимулишу одређене економске активности, подстиче инвестициона активност и подржава развој кључних сектора привреде. Основна сврха ових механизма јесте да се, поред редовног пореског оптерећења, омогући повраћај већ уплаћених пореза или да се пружи пореска олакшица за одређене категорије субјеката, чиме се смањује финансијски терет и повећава ликвидност привредних субјеката.

Повраћајни механизми се најчешће односе на повраћај ПДВ-а који је привредни субјект платио приликом набавке робе и услуга, а користи се за промет који је ослобођен пореза или за инвестиције које држава жели да стимулише. Ови механизми омогућавају да се капитали који су уложени у производне или инвестиционе активности брже ослободе, што повећава способност предузећа да улажу у нове производне линије, технологије или запошљавање нових радника.⁷⁰

Подстицајни механизми такође укључују различите облике пореских олакшица као што су смањене пореске стопе, специјални режими опорезивања, паушалне форме или право на директан повраћај пореза за стране инвеститоре. Они имају за циљ да мотивишу дугорочне инвестиције, подстакну привредне активности у секторима од националног значаја и створе повољније услове за конкурентност домаће привреде. У пракси, правилна примена подстицајних и повраћајних механизма захтева јасно дефинисане критеријуме, прецизну евиденцију и доказну документацију, јер само на тај начин држава може осигурати да олакшице имају жељени ефекат и да се избегну злоупотребе. Истовремено, ови

---

⁷⁰ Петровић М., Улога ПДВ-а у стимулисању инвестиција, Нови Сад, 2019, стр. 140, фн. 70.

механизми омогућавају да порески систем буде флексибилан и усмерен на развој, без нарушавања фискалне стабилности.⁷¹

5.1. Повраћај ПДВ-а за привредне субјекте и стране инвеститоре

Основна сврха овог механизма је да се смањи финансијски терет предузећа, побољша ликвидност и подстакне инвестициона активност. У економском смислу, повраћај ПДВ-а представља и елемент фискалне неутралности, јер се тиме избегава нагомилавање пореза у ланцу производње и дистрибуције, што је од суштинског значаја за конкурентност предузећа. Привредни субјекти у Србији који обављају делатности ослобођене ПДВ-а или који су у обавези да плате ПДВ имају право на повраћај претходно плаћеног пореза на набавке које се користе за ове активности. На пример, ако предузеће извозник купује сировине, машине или услуге неопходне за производњу робе која се извози, оно може захтевати повраћај ПДВ-а који је платио на тим набавкама. Овај механизам омогућава да се извоз робе одржи конкурентним на међународном тржишту, јер не постоји додатно пореско оптерећење на производне трошкове.

Поред домаћих привредних субјеката, повраћај ПДВ-а се примењује и за стране инвеститоре који обављају активности у Србији и плаћају ПДВ на набавке у оквиру својих инвестиционих пројеката. Ово је један од начина да се привуче страни капитал и подстакне дугорочни развој одређених сектора привреде, као што су индустрија, енергетика или туризам. Законодавство Републике Србије предвиђа јасне критеријуме и процедуре за подношење захтева за повраћај ПДВ-а, укључујући доказе о уплати ПДВ-а, намени набавке и вези са опорезивим или ослобођеним прометом.⁷²

Правилна примена овог механизма захтева прецизну администрацију и стриктно вођење евиденције, јер недостатак документације или непотпуни подаци могу довести до одбијања повраћаја или кашњења у његовом извршењу. Ипак, привредни ефекти повраћаја ПДВ-а су значајни: омогућавају предузећима да задрже ликвидност, смање трошкове капитала и обезбеде ефикасније функционисање унутрашњих и међународних ланаца

---

⁷¹ Марковић С., Подстицајне мере у туризму, Београд, 2021, стр. 82, фн. 71.

⁷² Тадић М., Улога ПДВ-а у стимулсању извоза, Нови Сад, 2018, стр. 64, фн. 72.

снабдевања. Повраћај ПДВ-а такође представља инструмент подстицаја економског раста у периоду криза или у секторима који захтевају већа улагања. На пример, приликом реализације великих инвестиционих пројеката, било да је реч о инфраструктури, обновљивим изворима енергије или производним капацитетима, могуће је значајно умањити почетно финансијско оптерећење путем повраћаја ПДВ-а, што повећава атрактивност инвестиција у Србији и стимулише долазак страних инвеститора.⁷³

5.2. Специјални режими опорезивања

Специјални режими опорезивања значајан су инструмент пореске политике којим се поједностављује обрачун и плаћање пореза за одређене категорије обвезника, а истовремено стимулише привредна активност и олакшавају услови пословања. У оквиру ПДВ-а, овакви режими су посебно важни за мање субјекте, пољопривреднике и специфичне делатности као што су туризам и услуге смештаја, јер им омогућавају да функционишу у условима смањене административне сложености и са редукованим пореским оптерећењем.

Паушално опорезивање је најчешћи вид специјалног режима и подразумева да обвезник плаћа порез у фиксном износу, односно проценат од промета, без потребе за сложеним обрачуном ПДВ-а на сваки појединачни промет. Овај режим је посебно погодан за мала предузећа, самосталне предузетнике и слободна занимања, јер значајно смањује трошкове администрације, ризик од грешака и потребу за континуираним праћењем ПДВ обавеза. На пример, мала занатска радионица или приватни консултант може плаћати паушални порез уместо редовног ПДВ обрачуна, што омогућава лакше планирање финансија и смањује административни терет.⁷⁴

Пољопривредници представљају још једну категорију која користи специјални режим опорезивања. У Србији, примена ПДВ-а у пољопривредном сектору је прилагођена карактеристикама производње и сезонским променама промета. Специјални режими омогућавају пољопривредницима да плаћају порез на основу утврђеног процента или по једностављеној формули, што смањује трошкове евиденције и омогућава боље управљање

---

⁷³ Ђорђевић В., Страни инвеститори и повраћај ПДВ-а, Београд, 2019, стр. 114, фн. 73.

⁷⁴ Јовановић Д., Паушално опорезивање и специјални режими, Београд, 2021, стр. 63, фн. 74.

ликвидношћу. Овим се подстиче развој малих и средњих газдинстава, подржавају се локалне производне активности и обезбеђује се стабилност у снабдевању домаћег тржишта храном.⁷⁵

Туристичке агенције и хотелијерство такође спадају у групу субјеката који могу користити специјалне пореске режиме. Туристички сектор је високо конкурентан и зависан од сезонских варијација, због чега држава примењује поједностављене обрасце ПДВ обрачуна и смањене стопе за услуге смештаја и туристичке пакете. Оваква решења омогућавају агенцијама да одрже конкурентне цене, подстакну долазак туриста и обезбеде флексибилно управљање текућим трошковима.

Специјални режими опорезивања носе и додатне економске ефекте: осим што смањују административне трошкове и олакшавају пословање, они стимулишу формализацију привредних активности и смањују ризик од пореских злоупотреба. Када се примене правилно, ови режими доприносе и фискалној стабилности, јер омогућавају држави да прикупи приходе од ПДВ-а чак и код мањих субјеката који би иначе могли радити у сивој економији. Међутим, постоје и изазови: превише поједностављени режими могу смањити пореске приходе, а неодговарајућа примена може довести до неједнакости између малих и великих субјеката. Стога је потребно правилно дефинисати критеријуме за укључивање у ове режиме, утврдити ограничења промета и обезбедити јасне процедуре контроле и евиденције.⁷⁶

5.3. Подстицајне мере и олакшице у области инвестиција

Ове мере омогућавају инвеститорима смањење пореских обавеза, боље управљање ликвидношћу и смањење ризика приликом улагања у капитално интензивне пројекте. Један од најчешће коришћених подстицајних механизма је повраћај ПДВ-а на капиталне инвестиције. На овај начин инвеститори могу повратити ПДВ који је плаћен приликом набавке машина, опреме, грађевинских радова и других средстава неопходних за реализацију инвестиције. Ова мера омогућава да се финансијска средства усмере директно

---

⁷⁵ Петровић М., Пољопривредници и ПДВ, Нови Сад, 2020, стр. 50, фн. 75.

⁷⁶ Стојановић В., Туристички сектор и порески режими, Београд, 2019, стр. 108, фн. 76.

у развој пројекта, а не у пореске обавезе, што је посебно значајно за велике инфраструктурне и производне пројекте.

Поред повраћаја ПДВ-а, пореске олакшице могу обухватати и додатне мере, као што су пореске амортизације, одбитак пореза на добит за инвестиције у нову опрему и ослобођење од пореза за одређен период, нарочито у секторима који стимулишу запошљавање и иновације. На пример, компаније које инвестирају у обновљиве изворе енергије или у технологије ниске емисије могу бити ослобођене плаћања пореза на добит током првих пет година рада, што директно стимулише одрживе инвестиције.⁷⁷

Државни програми подстицаја и фондови за инвестиције такође играју значајну улогу. Они могу обухватати субвенције за инфраструктурне пројекте, подршку малим и средњим предузећима, као и финансијску помоћ за развој иновација и истраживачко-развојне активности. Кроз ове мере, држава подстиче економски раст, повећава конкурентност привреде и омогућава развој сектора од стратешког значаја. Подстицајне мере имају и значајан ефекат у привлачењу страних директних инвестиција.

Страни инвеститори често бирају земље са стабилним пореским режимом и повољним стимулансима, а комбинација повраћаја ПДВ-а, пореских олакшица и субвенција представља ефикасан стимуланс за улагање и проширење пословних активности у Србији. Упркос бројним предностима, ефикасност подстицајних мера зависи од транспарентне примене, прецизне администрације и јасно дефинисаних услова за добијање олакшица. Неправилна примена може довести до губитака у буџету, злоупотреба и смањења пореске ефикасности. Због тога је потребно обезбедити електронску евиденцију, редовну контролу и јасна упутства за инвеститоре.⁷⁸

5.4. Практични примери примене повраћаја и подстицаја

У Србији, један од типичних примера је програм повраћаја ПДВ-а страним инвеститорима у индустријским зонама, где компаније које улажу у производне капацитете

---

⁷⁷ Павловић Д., Фискални инструменти за подстицај инвестиција, Београд, 2021, стр. 68, фн. 77.

⁷⁸ Јелић И., Порези у теорији и пракси, Нови Сад, 2007, стр. 24, фн. 78.

могу захтевати повраћај ПДВ-а на грађевинске радове, машине и другу опрему. На пример, компаније које производе аутомобилске делове или електронику у индустријским зонама у Београду и Крагујевцу користе ову меру како би смањиле трошкове улагања и побољшале ликвидност током изградње и опремања фабрика. Слично, у сектору туризма, хотелске компаније које инвестирају у изградњу или реновирање објеката могу повратити ПДВ на улагања у инфраструктуру и услужну опрему, што директно подстиче развој туризма и повећава запосленост у локалним заједницама.⁷⁹

Ово је пример како пореске олакшице могу имати мултипликативни ефекат - не само да смањују трошкове инвеститора, већ стимулишу потрошњу и развој других сектора привреде. У пољопривредном сектору Србије, подстицајне мере укључују и специфичне режиме опорезивања, као што је паушално опорезивање и повраћај ПДВ-а на пољопривредне машине и семена. Ови механизми омогућавају пољопривредницима да модернизују производњу, повећају принос и повећају конкурентност на домаћем и међународном тржишту.⁸⁰

Страни примери потврђују ефикасност оваквих мера. На пример, у Пољској, Немачкој и Чешкој, страни инвеститори могу захтевати повраћај ПДВ-а на капиталне инвестиције, а уз то добијају и пореске кредите за запошљавање и обуку радника. У Пољској је примена повраћаја ПДВ-а у индустријским зонама резултирала значајним повећањем страних директних инвестиција у периоду од 2010. до 2020. године, са повећањем броја радних места и развојем локалне инфраструктуре.⁸¹

Поред индустрије и туризма, инвестициони подстицаји у Србији се примењују и у сектору информационих технологија и енергетике. Компаније које улажу у софтверске развојне центре или обновљиве изворе енергије могу користити ослобођења од плаћања ПДВ-а и пореске кредите, што смањује почетне трошкове и стимулише иновације. Ипак, ефикасност ових мера зависи од транспарентности, брзине повраћаја и јасно дефинисаних критеријума. Недовољна контрола и комплексна административна процедура могу довести до кашњења у повраћају средстава и смањења инвестиционе атрактивности. Стога се

---

⁷⁹ Марковић С., Пореске олакшице и економски развој, Београд, 2021, стр. 156, фн. 79.

⁸⁰ Ђорђевић Д., Подстицајни механизми и пореске привилегије, Ниш, 2023, стр. 32, фн. 80.

⁸¹ European Investment Bank, Investment Incentives and VAT Refunds, Луксембург, 2021, стр. 99, фн. 81.

препоручује интеграција електронских система за евиденцију, редовни надзор и обуке пореских службеника како би се осигурала ефикасна и правична примена.⁸²

---

⁸² Павловић Д., Инвестициони стимуланси и развој иновација, Нови Сад, 2022, стр. 103, фн. 82.

VI РИЗИЦИ И ОГРАНИЧЕЊА ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА КОД ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ

Пореске олакшице су важан инструмент државне пореске политике, којим се стимулишу одређени економски и друштвени циљеви, као што су развој извозних капацитета, подстицање потрошње на основне производе, подршка социјално осетљивим секторима и подстицање инвестиција. Међутим, поред бројних предности, пореске олакшице носе са собом значајне ризике и ограничења који могу утицати на ефикасност пореског система и стабилност државног буџета.

Теоријски аспект злоупотребе пореских олакшица указује да субјекти могу користити олакшице на начин који није у складу са законом, чиме долази до нарушавања пореске неутралности и тржишне конкуренције. Најчешће злоупотребе се јављају кроз фиктивне трансакције, неадекватно класификовање добара и услуга као олакшаних или непотпуно вођење документације која је услов за остваривање права на олакшицу. Такве злоупотребе могу резултовати смањењем пореских прихода, повећањем административних трошкова контроле и губитком поверења у порески систем.⁸³

Ограничења у примени пореских олакшица односе се на фискалну, административну и економску димензију. Превелики број различитих олакшица, снижених стопа и ослобођења отежава пореску контролу, компликује рачуноводствене процедуре и може довести до неправилног обрачуна пореза. Поред тога, привредни субјекти који не могу да користе олакшице налазе се у неповољном положају у односу на оне који имају корист од пореских привилегија, што може довести до изобличења тржишне конкуренције и нарушавања равнотеже на тржишту.⁸⁴

Пореске олакшице могу створити ефекат „посађеног интереса“, где привредни субјекти прилагођавају своје активности како би остварили пореске бенефите, а не због економске ефикасности или стварне потражње на тржишту. Ово може довести до

---

⁸³ Ђорђевић Н., Пореске олакшице и пореска неутралност, Београд, 2023, стр. 66, фн. 83.

⁸⁴ Петровић Ј., Порези и економски развој, Београд, 2020, стр. 60, фн. 84.

изобличења ресурса у економији и неправилног усмеравања инвестиција. На пример, ако је ослобођење ПДВ-а доступно за одређену индустрију, предузећа могу изабрати да инвестирају у ту индустрију без стварне тржишне оправданости, што ствара дугорочне неравнотеже. Још један аспект је социјални ризик. Иако су пореске олакшице често дизајниране да подрже нижеплатне категорије становништва, реалност показује да њихове погодности понекад највише користе средње и више приходне групе, јер оне троше већи обим робе и услуга које подлежу олакшицама. Ово смањује дистрибутивну ефикасност олакшица и поставља питање социјалне правичности.⁸⁵

Сложеност примене различитих стопа и ослобођења такође повећава ризик од грешака и кашњења у обрачуну пореза. Порески обвезници морају располагати адекватним рачуноводственим системима, обученим особљем и савременим информационим технологијама како би правилно обрадили све трансакције. Недостатак ових ресурса доводи до повећања административног терета и потенцијалних казни.

Још један ризик се односи на међународне аспекте. У случају промета робе и услуга на међународном нивоу, различите стопе и ослобођења могу створити неусклађеност са регулативама других земаља, што потенцијално доводи до спора, додатних трошкова и губитка тржишног удела.⁸⁶

Такође, превише широк спектар олакшица може смањити транспарентност пореског система. Порески обвезници и потрошачи често нису у потпуности информисани о томе које трансакције подлежу олакшицама, што отежава контролу и надзор и повећава могућност спекулација. Један од кључних проблема је и дугорочна одрживост пореских олакшица. Ако се систем олакшица користи превише, држава ризикује да дугорочно изгуби фискалну способност за финансирање јавних услуга, јер приходи од ПДВ-а могу бити значајно смањени. Стога је важно да се олакшице редовно ревидирају и прилагођавају актуелним економским условима.⁸⁷

Не мање важан је и правни аспект примене олакшица. Недореченост закона и прописа може довести до различитих тумачења, што отежава пореску контролу и повећава

---

⁸⁵ Марковић С., Пореске олакшице и тржишна равнотежа, Нови Сад, 2021, стр. 94, фн. 85.

⁸⁶ Петровић Ј., Порези и економски развој, Београд, 2020, стр. 60, фн. 86.

⁸⁷ Станковић Р., Тржишна конкуренција и пореска политика, Нови Сад, 2022, стр. 92, фн. 87.

број спорних ситуација пред судовима и пореским органима. Један од начина да се овај ризик смањи јесте континуирано образовање пореских инспектора и јасно дефинисање законских критеријума. Самим тим, пореске олакшице представљају значајан инструмент за постизање економских и друштвених циљева, али њихова примена мора бити пажљиво планирана и стално контролисана.

Само кроз стриктну класификацију робе и услуга, редовну ревизију система, ефикасну пореску контролу и обуку пореских органа, могу се минимизирати ризици злоупотреба, губитака прихода и нарушавања тржишне равнотеже.⁸⁸

---

⁸⁸ Ђорђевић Н., Пореске олакшице и пореска неутралност, Београд, 2023, стр. 67, фн. 88.

VII КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА КОД ПДВ-А У МЕЂУНАРОДНОЈ ПРАКСИ

Ова анализа омогућава сагледавање сличности и разлика у начину на који се пореске олакшице користе као средство економске и социјалне политике. У савременим условима глобализације, порески системи више не функционишу изоловано, већ су под утицајем међународних стандарда и пракси. ПДВ као један од најраспрострањенијих облика опорезивања потрошње присутан је у великом броју земаља, али се његова структура и примена значајно разликују. Те разлике су посебно изражене у области пореских олакшица, које обухватају изузећа, снижене стопе, повраћаје и посебне режиме опорезивања.

У појединим државама пореске олакшице имају за циљ подстицање економског раста, док се у другим користе као инструмент социјалне политике и заштите осетљивих категорија становништва. Компаративна анализа омогућава да се утврди у којој мери пореске олакшице утичу на ефикасност и правичност пореског система. Такође, она помаже у идентификацији најбољих пракси које се могу применити у националном контексту. Различите земље примењују различите моделе ПДВ-а, што се одражава и на структуру пореских олакшица. На пример, земље Европске уније имају релативно усклађен систем ПДВ-а, али ипак постоје разлике у примени снижених стопа и изузећа.

С друге стране, земље у развоју често користе пореске олакшице као средство привлачења инвестиција и подстицања одређених сектора привреде. Међутим, прекомерна употреба пореских олакшица може довести до смањења буџетских прихода и нарушавања пореске неутралности. Због тога је важно пронаћи равнотежу између потребе за подстицајима и очувања стабилности јавних финансија. Компаративна анализа омогућава да се сагледају ефекти различитих приступа и да се извуку поуке за креирање оптималног система.⁸⁹

Један од кључних аспеката ове анализе јесте испитивање утицаја пореских олакшица на тржишне услове и конкуренцију. Уколико се олакшице не примењују равномерно, може

---

⁸⁹ Terra, B. J. M., Kajus, J., *A guide to the European VAT directives*, IBFD, 2012, стр. 27, фн. 89.

доћи до нарушавања тржишне равнотеже и фаворизовања одређених привредних субјеката. Такође, важно је анализирати административне трошкове примене пореских олакшица, који могу бити значајни. У неким случајевима, сложени системи олакшица могу повећати ризик од пореске евазије и злоупотреба. Због тога се у савременој пракси тежи поједностављењу пореских система и смањењу броја олакшица.

Компаративна анализа такође обухвата и правни аспект, односно усклађеност националних прописа са међународним стандардима и директивама. Ово је посебно важно за земље које теже интеграцији у шире економске заједнице, као што је Европска унија. У том контексту, Србија настоји да свој систем ПДВ-а усклади са европским стандардима, што подразумева и преиспитивање постојећих пореских олакшица. Анализа искустава других земаља може допринети ефикаснијем спровођењу реформи.

Поред тога, компаративна анализа омогућава боље разумевање утицаја пореских олакшица на социјалну правду. На пример, снижене стопе ПДВ-а на основне животне намирнице имају за циљ заштиту стандарда становништва са нижим приходима. Међутим, поставља се питање да ли су овакве мере довољно циљане и ефикасне. У неким случајевима, директне субвенције могу бити ефикасније од индиректних пореских олакшица.⁹⁰

7.1. Појам и значај компаративне анализе ПДВ система

У теоријском смислу, ова анализа доприноси развоју јавних финансија као научне дисциплине, док у практичном смислу има значајну улогу у креирању ефикаснијих пореских политика. ПДВ је данас доминантан облик индиректног опорезивања у већини земаља света, што га чини погодним за упоредна истраживања. Компаративна анализа омогућава систематско проучавање елемената ПДВ-а, као што су пореске стопе, пореска основица, изузећа и механизми наплате. Посебна пажња посвећује се пореским олакшицама, које значајно утичу на ефикасност и правичност система. Упоређивањем различитих приступа, могу се уочити модели који дају најбоље резултате у пракси. Ово је посебно важно за земље које пролазе кроз реформе пореског система. Компаративна анализа

---

⁹⁰ Keen, M., *The anatomy of the VAT*, National Tax Journal, 66(2), 2013, стр. 423, фн. 90.

такође омогућава разумевање институционалних и економских фактора који утичу на дизајн ПДВ-а. Различити системи могу имати различите ефекте на инвестиције, потрошњу и привредни раст. Поред тога, анализира се и утицај на дистрибуцију дохотка, што је важно са становишта социјалне политике. Компаративни приступ омогућава да се утврди у којој мери ПДВ доприноси смањењу или повећању неједнакости. У том контексту, посебно је значајно испитивање улоге снижених стопа и изузећа.

Значај компаративне анализе огледа се и у могућности идентификације најбољих пракси. Државе могу преузети успешна решења из других система и прилагодити их сопственим условима. Међутим, важно је имати у виду да не постоји универзални модел који је применљив у свим земљама. Сваки порески систем је условљен специфичностима економског, правног и институционалног окружења. Због тога компаративна анализа мора бити критичка и прилагођена контексту.⁹¹

Такође, овај приступ доприноси бољем разумевању сложености ПДВ система. У пракси, порески прописи често садрже бројне изузетке и специјалне режиме, што може отежати њихову примену. Упоредивањем различитих система, могу се уочити начини за поједностављење и унапређење административне ефикасности. Ово је посебно важно за смањење трошкова пореске администрације и обвезника. Истовремено, компаративна анализа може указати на ризике од пореске евазије и злоупотреба.

У условима све веће економске интеграције, значај компаративне анализе додатно расте. Међународне организације и интеграциони процеси подстичу хармонизацију пореских система. У том контексту, разумевање различитих модела ПДВ-а постаје неопходно. Посебно је важно за земље кандидате за чланство у Европској унији, које морају ускладити своје прописе са европским директивама. Компаративна анализа омогућава да се овај процес спроведе на систематичан и ефикасан начин.⁹²

---

⁹¹ European Commission, *VAT in the European Union: General overview*, Publications Office of the European Union, 2021, стр. 172, фн. 91.

⁹² *Ибид*, 173.

7.2. Пореске олакшице у земљама Европске уније

Иако је ПДВ у ЕУ у великој мери хармонизован, државама чланицама је остављен одређени степен флексибилности у примени пореских олакшица. Ова флексибилност се огледа пре свега у могућности примене снижених стопа, изузећа и посебних режима опорезивања. Основни правни оквир за ПДВ у Европској унији представља Директива о заједничком систему ПДВ-а, која дефинише минималне стандарде. Један од најчешћих облика пореских олакшица у ЕУ јесу снижене стопе ПДВ-а. Оне се најчешће примењују на основне животне намирнице, лекове, књиге и одређене услуге од јавног значаја. Циљ примене ових стопа је ублажавање пореског оптерећења за становништво, посебно за социјално угрожене категорије. Међутим, постоје значајне разлике међу државама чланицама у погледу броја и висине снижених стопа. Неке земље примењују једну снижену стопу, док друге имају више различитих стопа.

Поред снижених стопа, значајан облик пореских олакшица представљају и изузећа од опорезивања. У оквиру ЕУ, одређене делатности као што су здравство, образовање и финансијске услуге често су ослобођене плаћања ПДВ-а. Ова изузећа имају за циљ заштиту јавног интереса и обезбеђивање доступности основних услуга. Ипак, она могу довести до нарушавања пореске неутралности, јер субјекти у овим секторима немају право на одбитак претходног пореза. То може повећати њихове трошкове и утицати на тржишну конкуренцију. Посебни режими опорезивања такође представљају важан сегмент пореских олакшица у ЕУ. Они се примењују на одређене категорије обвезника, као што су мала и средња предузећа, пољопривредници или туристички сектор. Ови режими имају за циљ поједностављење пореских процедура и смањење административног оптерећења. На пример, систем паушалног опорезивања омогућава мањим обвезницима лакше испуњавање пореских обавеза. Ипак, њихова примена мора бити пажљиво регулисана како би се избегле злоупотребе.⁹³

---

⁹³ Borselli, F., Chiri, S., Romagnano, E., *Patterns of reduced VAT rates in the European Union*, International VAT Monitor, 23(1), 2012, стр. 13–21, фн 93.

Значајан аспект пореских олакшица у ЕУ јесте њихов утицај на унутрашње тржиште. Разлике у националним системима могу довести до пореске конкуренције између држава чланица. То може утицати на одлуке привредних субјеката о локацији пословања и инвестиција. Европска унија настоји да ограничи ове разлике кроз процес хармонизације. Ипак, потпуна уједначеност није постигнута, што оставља простор за различите политике. Још један важан аспект јесте утицај пореских олакшица на буџетске приходе. Примена снижених стопа и изузећа доводи до смањења прихода од ПДВ-а. Због тога је неопходно пажљиво проценити њихову економску оправданост. У неким случајевима, директне субвенције могу бити ефикасније од пореских олакшица. Ово је предмет бројних економских анализа у оквиру ЕУ.

Сходно томе, пореске олакшице имају значајан социјални аспект. Оне се често користе као средство за смањење неједнакости и побољшање животног стандарда. Међутим, поставља се питање њихове циљаности и ефикасности. Истраживања показују да користи од снижених стопа често имају и домаћинства са вишим приходима. Због тога се све више разматрају алтернативни облици подршке. У последњим годинама, Европска унија посвећује све већу пажњу дигитализацији ПДВ система. Ово укључује увођење електронског фактурисања и система за праћење трансакција. Циљ ових мера је повећање ефикасности наплате и смањење пореске евазије. У том контексту, пореске олакшице морају бити прилагођене новим технолошким условима. То представља додатни изазов за националне пореске системе.⁹⁴

7.3. Пореске олакшице у развијеним и земљама у развоју

У развијеним земљама олакшице често имају за циљ ублажавање пореског оптерећења за одређене категорије потрошача и стимулисање културних, здравствених и еколошких активности. С друге стране, у земљама у развоју пореске олакшице се чешће користе као инструмент подстицања економског раста и привлачења инвестиција. Ови различити приступи условљени су економском структуром, степеном развијености пореске

---

⁹⁴ Schratzenstaller, M., *Reduced VAT rates in the EU: Their rationale and effects*, Intereconomics, 50(5), 2015, стр. 255–262, фн. 94.

администрације и потребом за буџетским приходима. У развијеним економијама, снижење ПДВ-а за основне животне намирнице, лекове и образовање представља најчешћи облик пореских олакшица. Ови механизми имају за циљ повећање приступачности основних добара и услуга и смањење неједнакости у дистрибуцији дохотка. Такође, примењују се олакшице за еколошке и енергетске иновације, као што су куповина енергетски ефикасних уређаја или обновљивих извора енергије. Ови подстицаји не само да смањују пореско оптерећење већ и утичу на дугорочни развој и одрживост економије.

У земљама у развоју, пореске олакшице често се користе за стимулисање одређених сектора привреде, попут пољопривреде, туризма или малих и средњих предузећа. Ови механизми имају за циљ повећање продуктивности и привредне активности, као и привлачење страних инвестиција. Међутим, често постоје изазови у примени, укључујући слабу пореску администрацију и ризик од злоупотребе. Олакшице морају бити пажљиво дефинисане како би биле ефикасне и како не би довеле до смањења пореских прихода. Смањење стопа или изузећа може довести до пореских искривљења, фаворизујући одређене секторе или категорије потрошача. У развијеним земљама ово се најчешће решава кроз контролисане и добро праћене мере, док у земљама у развоју често постоји потреба за додатним мониторингом и надзором.⁹⁵

Такође, пореске олакшице утичу на буџетску стабилност. У развијеним земљама, системи ПДВ-а су обично довољно флексибилни да апсорбују ефекте снижених стопа и изузећа, док у земљама у развоју прекомерна примена олакшица може значајно смањити приходе. Због тога је потребно пажљиво планирање и континуирано праћење ефеката. Утицај пореских олакшица на економску поравнатост такође се разликује. У развијеним земљама, снижење ПДВ-а на основне намирнице може повећати приступачност за све категорије становништва, док у земљама у развоју користи од олакшица често више стичу богатији слојеви због различите потрошачке структуре. Стога се често разматрају и додатне мере циљаног субвенционисања. Компаративна перспектива указује да развијене земље имају користи од детаљне анализе ефеката олакшица, док земље у развоју морају тражити баланс између подстицаја и очувања пореских прихода. Олакшице могу бити ефикасне ако

---

⁹⁵ Ahmed, E., Hossain, M., *VAT and its administration in developing countries: Challenges and lessons*, Asian Journal of Economics and Banking, 1(2), 2017, стр. 1–13, фн. 95.

су усмерене на стимулисање продуктивних и стратешки важних сектора, али њихова примена захтева добро дефинисану пореску политику.⁹⁶

7.4. Усклађеност система ПДВ-а Србије са међународним стандардима

Систем пореза на додату вредност у Републици Србији развијан је уз значајан утицај међународних стандарда и препорука релевантних организација као што су Европска унија, OECD и Међународни монетарни фонд. Основни законски оквир за ПДВ у Србији представља Закон о порезу на додату вредност, који је више пута мењан како би се приближио европским директивама. Усклађеност са међународним стандардима подразумева пре свега хармонизацију пореских стопа, дефинисање пореске основице, као и увођење механизма који олакшавају примјену и наплату ПДВ-а. Српски систем ПДВ-а примењује основну стопу од 20% и снижене стопе за одређене робе и услуге, што је у складу са праксом већине земаља Европске уније. Сниженим стопама су обухваћени основни животни производи, лекови, књиге и услуге од јавног значаја. Ове мере представљају вид пореских олакшица и циљ им је како социјална подршка потрошачима, тако и подстицај културних и здравствених активности.

Систем омогућава и одбитак претходног пореза, што је кључни елемент пореске неутралности, омогућавајући предузећима да не буду оптерећена „ланчаним“ порезом. Ово усклађује Србију са међународном праксом, али је примена у пракси сложена због потребе тачног евидентирања и адекватне контроле трансакција. Србија је увела и електронску пријаву ПДВ-а, што је корак ка дигитализацији пореског система и смањењу ризика од пореске евазије. Међутим, у односу на развијене земље, Србија још увек има ограничену примену специјалних режима за мале обвезнике и поједностављених система за одређене секторе. Усклађеност са међународним стандардима захтева додатно увођење поједностављених процедура, посебно за мала и средња предузећа. Истовремено,

---

⁹⁶ *Ибид*, 14-17.

неопходна је континуирана обука пореских службеника и повећање ефикасности контролних механизма.⁹⁷

Компаративна анализа показује да Србија у већини сегмената прати европске смернице, али постоје простори за унапређење у областима као што су примена снижених стопа, изузећа и електронска документација. Увођење европских пракси омогућава боље управљање ризицима од пореске евазије и злоупотреба, као и повећање буџетских прихода. Посебан аспект усклађености је и транспарентност система. Европски стандарди наглашавају потребу јасних прописа и једноставне пореске администрације. Србија је у тој области напредовала кроз јавно доступне смернице и електронске портале за обвезнике, али је потребно додатно побољшати информисаност грађана и предузећа о својим обавезама и правима.

У контексту европских интеграција, усклађеност ПДВ система представља предуслов за функционисање унутрашњег тржишта. Србија мора обезбедити да национални прописи не стварају дискриминацију или искривљења тржишта у односу на стандарде ЕУ. Ово укључује и хармонизацију пореских олакшица и начина њихове примене. Имајући у виду међународну праксу, могу се идентификовати три главне области за унапређење: проширење поједностављених режима за мале обвезнике, боља примена снижених стопа и изузећа, и додатна дигитализација система. Реализација ових мера довела би до веће ефикасности, правичности и транспарентности система. Увођење европских и међународних пракси омогућава боље управљање пореским приходима и смањење ризика од злоупотреба, што је кључно за стабилност и одрживост буџета.⁹⁸

7.5. Могућности унапређења система пореских олакшица у Србији на основу упоредне праксе

Када се погледа како пореске олакшице функционишу у другим земљама, посебно у развијеним економијама и унутар Европске уније, може се видети низ идеја које би Србија

---

⁹⁷ European Court of Auditors, *EU support for tax administration reforms in candidate countries*, Luxembourg: ECA, 2020, стр. 56, фн. 97.

⁹⁸ Zodrow, G. R., *VAT harmonization in transition economies: Challenges and prospects*, Journal of International Taxation, 30(6), 2019, стр. 12–24, фн. 98.

могла да искористи за унапређење свог система. Један од првих корака јесте рационално проширење снижених стопа ПДВ-а на робе и услуге које имају велики јавни или социјални значај, али само уз јасно дефинисане критеријуме и правила за примену. Ово би, на пример, могло обухватити лекове, образовне материјале, основне животне намирнице и услуге у здравству, али уз прецизно дефинисану границу потрошње и услове за одобравање олакшица. Истовремено, увођење циљаних пореских олакшица за мале и средње предузетнике могло би значајно олакшати њихово пословање, смањити административно оптерећење и поспешити раст овог сектора, посебно у областима где је присутна висока иновативност и потенцијал за запошљавање.

Упоредна пракса показује да земље које користе електронску документацију и дигиталне системе за пријављивање и наплату ПДВ-а имају бољу ефикасност, мање кашњења у наплати и мање ризика од пореских злоупотреба. Србија би могла да се угледа на такве моделе, унапредивши електронске алате, праксу е-фактурисања и обезбедивши једноставне, јасне водиче за предузетнике и грађане. Чак и поједностављени режими опорезивања, попут паушалних стопа за мање обвезнике, показали су се као веома успешни у многим земљама и могли би бити корисни у локалном контексту, јер смањују бирокуратску баријеру и подстичу формалну економију. Поред тога, веома је важно да се унапреди контрола и надзор како би се спречиле злоупотребе олакшица. Земље са добро организованим системима користе ризико-оријентисан приступ, фокусирајући се на трансакције са високим ризиком и сложене случајеве, што смањује трошкове и повећава ефикасност пореске администрације. Јавно извештавање и транспарентност у примени олакшица доприносе поверењу грађана у систем и јачају осећај правичности, док омогућавају и независним телима и истраживачима да прате ефекте ових мера.⁹⁹

Још један важан аспект је повезивање ПДВ-а са секторским подстицајима, као што су енергетска ефикасност, иновације, културне активности и одрживи развој. Пореске олакшице могу бити део ширег пакета подстицаја који обухвата субвенције, грантове или пореске кредите, што омогућава да се максимално искористе економски и социјални ефекти. На пример, смањење ПДВ-а на енергетски ефикасне производе или на услуге које

---

⁹⁹ World Bank, *Improving tax incentives for investment: International experiences and implications for Serbia*, Washington, DC: World Bank, 2021, стр. 118, фн. 99.

доприносе заштити животне средине подстиче потрошаче и предузетнике да се одреде за одрживе опције. Истраживања показују да циљано дефинисане олакшице доносе боље резултате у смањењу неједнакости и стимулисању привреде него општа снижења стопа. Србија би требало да прати искуства земаља које користе анализу трошкова и користи како би одредила ефикасност сваке пореске олакшице и обезбедила да средства буду усмерена на области где се ефекти највише осећају. Не мање важан је и законски оквир: јасна дефиниција критеријума, једноставност примене, ефикасност контрола и редовна ревизија могу значајно смањити могућност злоупотреба и обезбедити предвидљивост за све учеснике у систему.

Комбинација пореских олакшица са другим облицима подстицаја омогућава интегрисан приступ развоју привреде и економског раста. Образовање и информисање предузетника и грађана о њиховим правима и обавезама у вези са ПДВ-ом јача свест и поштење у примени олакшица, што је нарочито важно у секторима где је ризик од злоупотреба већи. Употреба едукативних програма и јавних кампања помаже да се пореска култура у друштву постепено подигне, а предузетници постану свесни и својих права и одговорности. Унапређење координације између пореских органа, других регулаторних тела и приватног сектора, као и развој интерних процедура за контролу и ревизију, омогућава боље управљање ризицима. Примењивање аналитичких алата и Big Data технологија у надзору ПДВ-а омогућава брзо откривање аномалија, превенцију пореских губитака и повећава ефикасност система.

Јасна и доследна примена правила у вези са пореским олакшицама побољшава правну сигурност за предузетнике, што повећава предвидљивост пословања и мотивише нове инвестиције. Унапређење система ПДВ-а у Србији на основу упоредне праксе може се постићи кроз постепено усвајање међународних стандарда, али уз прилагођавање локалним економским условима и капацитетима администрације. Систем пореских олакшица треба да буде динамичан и редовно преиспитиван у складу са економским кретањима, буџетским потребама и ефектима на различите категорије потрошача. Комбинација циљаних олакшица, дигитализације, поједностављених режима и интеграције са другим подстицајима представља најбољи пут ка ефикасном и праведном ПДВ систему у Србији. Правилно осмишљене пореске олакшице могу стимулисати раст привреде, смањити

неједнакости и повећати приходе у државном буџету, а све то уз очување ефикасности и транспарентности система.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Bordinon, M., Turati, G., *Tax incentives and economic growth: Evidence from European countries*, European Journal of Political Economy, 52, 2018, стр. 36–52, фн 100.

ЗАКЉУЧАК

Пореске олакшице у ПДВ-у представљају један од најважнијих начина на који држава може да подржи привреду и помогне грађанима у свакодневном животу. Захваљујући овим мерама, одређена добра и услуге постају приступачнија, цене нису толико високе, а предузећа добијају подстицај да шире своје пословање, развијају нове производе и извозе робу на страна тржишта. На тај начин, пореске олакшице не само да олакшавају живот грађанима, већ и доприносе јачању домаће привреде и повећању њене конкурентности.

Међутим, ако се олакшице не примењују правилно, могу се јавити и негативни ефекти. То укључује губитак прихода за државу, нарушавање фер тржишне конкуренције и могућност злоупотреба од стране појединих обвезника. Зато је важно да законски оквир буде јасан, да се редовно контролише ко и на који начин користи олакшице и да број различитих стопа и ослобођења буде разумно ограничен. Добро организован систем осигурава да се ефекти пореских олакшица осете и на нивоу привреде и на нивоу грађана.

Поред економског ефекта, пореске олакшице имају и социјалну димензију. Смањење пореског оптерећења на основне производе, лекове, књиге или услуге образовања и здравства значи да већи број људи има приступ ономе што је потребно за нормалан живот, што у крајњем резултира већом друштвеном правдом и равномернијом расподелом ресурса. Олакшице тако постају инструмент који повезује економски развој и социјалну заштиту, омогућавајући да држава унапреди животни стандард грађана без наношења штете буџету.

На самом крају требамо истаћи да пореске олакшице у ПДВ-у нису само „попуст на порез“, већ стратешки инструмент пореске политике који спаја економију и социјалну политику. Када се правилно користе, оне помажу да привреда расте, да предузећа буду конкурентна, да грађани осете конкретну корист, а држава задржи стабилан и предвидив приход. Истовремено, олакшице служе као подстицај за инвестиције, иновације и дугорочни развој сектора који су важни за националну економију, што их чини кључним елементом модерног пореског система.

ЛИТЕРАТУРА

- 1) Ђорђевић, М. (2010). *Финансије и порески систем*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
- 2) Ђорђевић, В. (2019). *Страни инвеститори и повраћај ПДВ-а у Републици Србији*. Београд: Привредна комора Србије.
- 3) Ђорђевић, Н. (2023). *Пореске олакшице и пореска неутралност у Србији*. Београд: Економски факултет.
- 4) Ђорђевић, Д. (2023). *Подстицајни механизми и пореске привилегије у пракси*. Ниш: Универзитет у Нишу.
- 5) Илић, С. (2019). *Фискални инструменти и економска политика*. Београд: Економски факултет.
- 6) Илић, С. (2020). *Пореске олакшице и социјална политика*. Крагујевац: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу.
- 7) Јанковић, М. (2020). *Пореска политика и инструменти фискалног утицаја*. Београд: Економски факултет.
- 8) Јелић, И. (2007). *Порези у теорији и пракси*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду.
- 9) Јовановић, Б. (2019). *Међународни порески системи*. Београд: Економски факултет.
- 10) Јовановић, Б. (2021). *Пореска политика и одрживи развој*. Београд: Економски факултет.
- 11) Јовановић, Д. (2021). *Паушално опорезивање и специјални режими у пореском систему Србије*. Београд: Економски факултет.
- 12) Јовановић, Д. (2021). *Пореска политика и пореска ослобођења у Србији*. Београд: Економски факултет.
- 13) Јовановић, Н. (2022). *Интегрисана подршка привреди: пореске олакшице и грантови*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Економски факултет.
- 14) Карановић, С. (2018). *Пореска политика и савремени порески системи*. Београд: Факултет за економију и инжењерски менаџмент.

- 15) Кнежевић, М. (2020). *Порески системи и фискална политика*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
- 16) Костић, Ј. (2021). *Образовање, здравство и ПДВ: Практични аспекти пореских олакшица*. Београд: Универзитетски центар за економску анализу.
- 17) Лакета, М. (2014). *Порези и пореско право*. Бања Лука: Економски факултет.
- 18) Лазаревић, Н. (2011). *Порески системи: теорија и пракса*. Београд: Универзитет Сингидунум.
- 19) Лукић, М. (2019). *ПДВ у Републици Србији: Теорија и пракса*. Београд: Правна академија.
- 20) Лукић, М. (2019). *Пореска олакшица и тржиште рада*. Нови Сад: Економски факултет Универзитета у Новом Саду.
- 21) Лукић, В. (2016). *Јавне финансије*. Крагујевац: Економски факултет.
- 22) Маринковић, Д., Вуковић, В. (2018). *Порези и економски развој*. Крагујевац: Економски факултет.
- 23) Марковић, С. (2012). *Европска пореска политика*. Београд: Мегатренд универзитет.
- 24) Марковић, С. (2018). *Пореска политика и системи опорезивања*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду.
- 25) Марковић, С. (2020). *Снижене стопе ПДВ-а и друштвена правичност*. Нови Сад: Универзитетски центар за економска истраживања.
- 26) Марковић, С. (2021). *Подстицајни режими у пореској политици Републике Србије*. Београд: Привредна комора Србије.
- 27) Марковић, С. (2021). *Пореске олакшице и економски развој у Србији*. Београд: Економски факултет.
- 28) Марковић, С. (2021). *Подстицајне мере у туризму и економски развој локалних заједница*. Београд: Универзитетски центар за истраживање.
- 29) Марковић, С. (2021). *Пореске олакшице и тржишна равнотежа: Теоријска анализа*. Нови Сад: Универзитетски центар за економска истраживања.
- 30) Михајловић, Т. (2018). *Јавне финансије и порески системи*. Нови Сад: Факултет за економију и инжењерски менаџмент.
- 31) Милићевић, Д. (2018). *Социјална улога пореских инструмената*. Крагујевац: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу.

- 32) Милићевић, Р. (2018). *Јавне финансије и пореска политика*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
- 33) Милићевић, С. (2018). *Међународна трговина и пореска ослобођења*. Београд: Факултет организационих наука.
- 34) Министарство финансија Републике Србије. (2012). *Правилник о начину и поступку остваривања пореских ослобођења код ПДВ-а са правом на одбитак претходног пореза* („Службени гласник РС“, бр. 120/12).
- 35) Николић, И. (2020). *Основи јавних финансија*. Крагујевац: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу.
- 36) Павловић, Д. (2021). *Фискални инструменти за подстицај одрживих инвестиција*. Београд: Центар за економска истраживања.
- 37) Павловић, Д. (2022). *Инвестициони стимуланси и развој иновација у Србији*. Нови Сад: Факултет за економију.
- 38) Петровић, Ј. (2020). *Порези и економски развој*. Београд: Економски институт.
- 39) Петровић, М. (2019). *Улога ПДВ-а у стимулисању инвестиција*. Нови Сад: Факултет за економију и инжењеринг.
- 40) Петровић, М. (2020). *Пољопривредници и ПДВ: специјални режими и пореске олакшице*. Нови Сад: Факултет за економију и финансије.
- 41) Петровић, М. (2021). *Савремени трендови у индиректном опорезивању*. Крагујевац: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу.
- 42) Петровић, В. (2020). *Контрола и евалуација пореских олакшица*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- 43) Петровић, В. (2022). *Злоупотреба пореских олакшица и ефикасност пореског система*. Београд: Економски факултет.
- 44) Петровић, В. (2021). *Индиректни порези и савремени модели опорезивања*. Крагујевац: Економски факултет.
- 45) Радовановић, Д. (2019). *Фискални системи и пореске реформе*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- 46) Радосављевић, Б. (2020). *Јавне финансије и порески подстицаји*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.

- 47) Ристић, Ж. (2015). *Фискални систем и фискална политика*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- 48) Станковић, Р. (2022). *Тржишна конкуренција и пореска политика*. Нови Сад: Економски факултет.
- 49) Стефановић, Ј. (2019). *Фискална политика и порески систем*. Београд: Економски факултет.
- 50) Станковић, М. (2023). *Фискални ефекти ПДВ олакшица у Републици Србији*. Београд: Центар за економска истраживања.
- 51) Станковић, М. (2023). *Фискални ефекти пореских олакшица*. Београд: Институт за економска истраживања.
- 52) Соколовска, А. (2022). *Снижени ПДВ и економски стимуланси: Централноевропска перспектива*. Прага: Европски економски институт.
- 53) Стојановић, Б. (2016). *Јавни приходи и порески систем*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- 54) Стојановић, Д. (2017). *Јавне финансије и пореско право*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду.
- 55) Стојановић, В. (2019). *Туристички сектор и порески режими у Републици Србији*. Београд: Привредна комора Србије.
- 56) Тадић, М. (2018). *Улога ПДВ-а у стимулисању извоза и инвестиција*. Нови Сад: Факултет за економију и финансије.
- 57) Томић, Н. (2020). *Фискална политика и пореска стимулисања*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду.
- 58) Томић, С. (2020). *Економски ефекти пореских олакшица*. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- 59) Томић, Ј. (2020). *Социјални аспекти пореске политике*. Београд: Правни факултет.
- 60) Ahmed, E., & Hossain, M. (2017). VAT and its administration in developing countries: Challenges and lessons. *Asian Journal of Economics and Banking*, 1(2), 1–17.
- 61) Bordignon, M., & Turati, G. (2018). Tax incentives and economic growth: Evidence from European countries. *European Journal of Political Economy*, 52, 36–52.
- 62) Ecologic Institute. (2008). *The impact of differential VAT rates on consumption and innovation*. Berlin: Ecologic.

- 63) Borselli, F., Chiri, S., & Romagnano, E. (2012). Patterns of reduced VAT rates in the European Union. *International VAT Monitor*, 23(1), 13–21.
- 64) European Commission. (2023). *Health and environmental impacts of VAT reforms on food consumption in Europe*. Brussels: European Union.
- 65) European Commission. (2021). *VAT in the European Union: General overview*. Publications Office of the European Union.
- 66) European Court of Auditors. (2020). EU support for tax administration reforms in candidate countries. Luxembourg: ECA.
- 67) European Investment Bank. (2021). *Investment incentives and VAT refunds in Central Europe*. Luxembourg: EIB Publications.
- 68) García, L., López, M. (2022). Social equity and reduced VAT rates: Effects on consumption and welfare. *Journal of Public Economics*, 198, 104536.
- 69) Keen, M., Lockwood, B. (2010). The value added tax: Its causes and consequences. *Journal of Development Economics*, 92(2), 138-151.
- 70) Kovács, P., Tóth, Z. (2022). Compliance costs and VAT reduced rates: Evidence from Central and Eastern Europe. *Eastern European Economics*, 60(4), 345-369.
- 71) Nguyen, H., Tran, Q. (2023). Reduced VAT rates and inequality: An empirical assessment. *Fiscal Studies*, 44(1), 17-38.
- 72) OECD. (2019). *Consumption tax trends 2019: VAT/GST and excise rates, trends and policy issues*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- 73) Öztürk, B. (2020). Designing VAT rate structures: A comparative analysis. *International Tax and Public Finance*, 27(3), 601-623.
- 74) Rahman, S., Smith, A. (2021). VAT reductions and their impact on low-income households: A cross-country review. *Economic Policy Review*, 29(2), 201-228.
- 75) Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung - ZEW. (2024). European VAT collection under stress: Best to use few reduced rates. *Journal of Policy Modeling*, 46(6), 1165-1185.
- 76) Terra, B. J. M., & Kajus, J. (2012). *A guide to the European VAT directives*. IBFD.
- 77) Keen, M. (2013). The anatomy of the VAT. *National Tax Journal*, 66(2), 423.
- 78) Schratzenstaller, M. (2015). Reduced VAT rates in the EU: Their rationale and effects. *Intereconomics*, 50(5), 255–262.

- 79) Zodrow, G. R. (2019). VAT harmonization in transition economies: Challenges and prospects. *Journal of International Taxation*, 30(6), 12–24.
- 80) World Bank. (2021). *Improving tax incentives for investment: International experiences and implications for Serbia*. Washington, DC: World Bank.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Анастасија Ристић

Број индекса: 400/2024

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом:

„ПОРЕСКЕ ОЛАКШИЦЕ КОД ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ“

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

02.04.2026

Потпис аутора

Ристић